

YK:n lapsen oikeuksien komitean
44. istunto, Geneve, 15. tammikuuta – 2. helmikuuta 2007

Yleiskommentti nro 10 (2007)
Lasten oikeudet nuoriso-oikeudessa

SISÄLTÖ

	<i>Kohdat</i>	<i>Sivu</i>
I JOHDANTO	1–3	3
II YLEISKOMMENTIN TAVOITTEET	4	3
III NUORISO-OIKEUS: KATTAVAN POLITIIKAN PÄÄPERIAATTEET	5–14	4
IV NUORISO-OIKEUS: KATTAVAN POLITIIKAN KESKEISET OSATEKIJÄT	15–89	7
A. Nuorisorikollisuuden ehkäiseminen	16–21	7
B. Puuttumistoimet/diversio	22–29	8
C. Ikä ja lakia rikkoneet lapset	30–39	11
D. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet	40–67	13
E. Toimenpiteet	68–77	20
F. Vapaudenriisto, mukaan lukien tutkintavankeus ja oikeudenkäynnin jälkeinen vangitseminen	78–89	22
V NUORISO-OIKEUDEN ORGANISAATIO	90–95	25
VI TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN JA KOULUTUS	96–97	26
VII TIEDONKERUU, ARVIOINTI JA TUTKIMUS	98–99	27

I JOHDANTO

1. Lapsen oikeuksien komitealle (jäljempänä "komitea") toimittamissa raporteissaan sopimusvaltiot kiinnittävät usein varsin yksityiskohtaista huomiota niiden lasten oikeuksiin, joiden väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, joita syytetään siitä tai joiden on todettu sitä rikkoneen. Näihin lapsiin viitataan myös ilmauksella "lakia rikkoneet lapset". Pääpaino sopimusvaltioiden toimittamissa tiedoissa kohdistuu määräaikaisraportointia koskevien komitean ohjeiden mukaisesti lapsen oikeuksien yleissopimuksen (jäljempänä "yleissopimus") 37 ja 40 artiklojen täytäntöönpanoon. Komitea arvostaa monia pyrkimyksiä luoda nuoriso-oikeutta yleissopimuksen mukaisesti. Samalla on kuitenkin myös selvää, että monilla sopimusvaltioilla on vielä kuljettavanaan pitkä matka ennen kuin ne noudattavat yleissopimusta täysimääräisesti esimerkiksi seuraavilla aloilla: menettelylliset oikeudet, lakia rikkoneiden lasten kohteluun sovellettavien muiden kuin oikeudellisten toimenpiteiden kehittäminen ja toteuttaminen sekä vapaudenriistoon turvautuminen vasta viimeisenä keinona.
2. Komitea on yhtälailla huolissaan siitä, ettei sillä ole tietoja toimenpiteistä, joihin sopimusvaltiot ovat ryhtyneet estääkseen lapsia rikkomasta lakia. Tämä voi johtua siitä, ettei nuoriso-oikeuden alalla ole kattavaa politiikkaa. Lisäksi tämä voi selittää sen, miksi monet sopimusvaltiot antavat vain hyvin vähän tilastotietoja lakia rikkoneiden lasten kohtelusta.
3. Tämän yleiskommentin taustalla ovat komitean kokemukset, joita se on saanut tarkastellessaan sopimusvaltioiden suoriutumista nuoriso-oikeuden alalla. Komitea haluaakin antaa tässä yleiskommentissa sopimusvaltioille yksityiskohtaisempia ohjeita ja suosituksia edistääkseen niiden pyrkimyksiä luoda nuoriso-oikeutta yleissopimuksen mukaisesti. Tällainen nuoriso-oikeus, jonka tulisi edistää muun muassa vaihtoehtoisten toimenpiteiden käyttöä, kuten diversiota ja korjaavaa oikeutta, tarjoaa sopimusvaltioille mahdollisuuksia kohdella lakia rikkoneita lapsia tehokkaasti, mikä ei palvele pelkästään näiden lasten etua vaan myös koko yhteiskunnan etua lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

II YLEISKOMMENTIN TAVOITTEET

4. Komitea haluaa aluksi painottaa, että yleissopimuksessa edellytetään sopimusvaltioiden laativan ja täytäntöönpanevan kattavan nuoriso-oikeuspolitiikan. Tämä kattava lähestymistapa ei saisi rajoitua yleissopimuksen 37 ja 40 artikloihin sisältyvien erityisten määräysten täytäntöönpanoon, vaan siinä olisi otettava huomioon myös yleisperiaatteet, jotka on vahvistettu yleissopimuksen 2, 3, 6 ja 12 artikloissa, ja kaikki muut asiaankuuluvat yleissopimuksen artiklat, kuten 4 ja 39 artiklat. Tästä syystä tämän yleiskommentin tavoitteet ovat seuraavat:
 - kannustaa sopimusvaltioita laatimaan ja täytäntöönpanemaan kattavan nuoriso-oikeuspolitiikan nuorisorikollisuuden ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi yleissopimuksen perusteella ja mukaisesti sekä pyytämään tässä asiassa neuvoja ja tukea YK-järjestöjen väliseltä nuoriso-oikeuspaneelilta (*Interagency Panel on Juvenile Justice*), joka koostuu Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusvaltuutetun toimiston (OHCHR), Yhdistyneiden kansakuntien lastenrahaston (UNICEF), Yhdistyneiden kansakuntien huumausaine- ja kriminaalipolitiikan toimiston (UNOCD) ja kansalaisjärjestöjen edustajista ja joka perustettiin ECOSOCin päätöslauselmalla nro 1997/30;
 - antaa sopimusvaltioille ohjeita ja suosituksia tällaisen kattavan nuoriso-oikeuspolitiikan sisällöstä kiinnittäen erityistä huomiota nuorisorikollisuuden ehkäisemiseen, sellaisten vaihtoehtoisten toimenpiteiden käyttöönotosta, joilla nuorisorikollisuuteen puututaan muilla kuin oikeudellisilla menettelyillä, sekä kaikkien muiden yleissopimuksen 37 ja 40 artikloihin sisältyvien määräysten tulkinnaasta ja täytäntöönpanosta;

- edistää muiden kansainvälisten normien sisällyttämistä kansalliseen ja kattavaan nuoriso-oikeuspolitiikkaan. Näitä ovat erityisesti Yhdistyneiden kansakuntien vähimmäissäännökset nuoriso-oikeudesta ("Beijingin säännöt"), Yhdistyneiden kansakuntien säännöt vapautensa menettäneiden nuorten suojelemiseksi ("Havannan säännöt") ja Yhdistyneiden kansakuntien suuntaviivat nuorisirikollisuuden ehkäisemiseksi ("Riadin suuntaviivat").

III NUORISO-OIKEUS: KATTAVAN POLITIIKAN PÄÄPERIAATTEET

5. Ennen yleissopimuksen vaatimusten yksityiskohtaisempaa tarkastelua komitea esittelee ensin kattavan nuoriso-oikeuspolitiikan pääperiaatteet. Sopimusvaltioiden on nuoriso-oikeudessa sovellettava järjestelmällisesti yleissopimuksen 2, 3, 6 ja 12 artikloihin sisältyviä yleisperiaatteita sekä 37 ja 40 artikloissa vahvistettuja nuoriso-oikeuden peruseriaatteita.

Syrjintäkielto (2 artikla)

6. Sopimusvaltioiden on ryhdyttävä kaikkiin välttämättömiin toimiin sen varmistamiseksi, että lakia rikkoneita lapsia kohdellaan yhdenvertaisesti. Erityistä huomiota on kiinnitettävä tosiasialliseen syrjintään ja eroihin, jotka voivat johtua yhdenmukaisen politiikan puutteesta ja koskea haavoittuvia lapsiryhmiä, kuten katulapsia, rodullisiin, etnisiin, uskonnollisiin tai kielellisiin vähemmistöihin kuuluvia lapsia, alkupe räiskansojen lapsia, tyttölapsia, vammaisia lapsia ja toistuvasti lakia rikkoneita lapsia (rikoksenuusijoita). Tältä osin on tärkeää tarjota koulutusta kaikille nuoriso-oikeuden soveltamiseen osallistuville ammattilaisille (katso jäljempänä kohta 97) ja laatia sääntöjä, määräyksiä tai käytäntöjä, jotka parantavat lapsirikollisten yhdenvertaista kohtelua ja tarjoavat oikeussuoja-, muutoksenhaku- ja hyvityskeinoja.

7. Monet lakia rikkoneet lapset joutuvat myös syrjinnän uhreiksi yrittäessään päästä esimerkiksi koulutukseen tai työmarkkinoille. On tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin tällaisen syrjinnän estämiseksi muun muassa tarjoamalla entisille lapsirikollisille asianmukaista tukea ja apua heidän pyrkimyksissään sopeutua yhteiskuntaan ja toteuttamalla julkisia kampanjoita, joissa painotetaan heidän oikeuttaan omaksua rakentava rooli yhteiskunnassa (40 artiklan 1 kohta).

8. Rikoslakeihin sisältyy melko yleisesti säännöksiä, joilla kriminalisoidaan lasten käytösongelmia, kuten irtolaisuus, koulupinnaus, karkaaminen ja muut teot, jotka ovat usein seurausta psyykkisistä tai sosioekonomisista ongelmista. Erityisen huolestuttavaa on se, että tytöt ja katulapset joutuvat usein tällaisen kriminalisoinnin uhreiksi. Näitä tekoja, joita kutsutaan myös hallintomääräysten rikkomisiksi, ei pidetä tällaisina, jos niihin syyllistyvät aikuiset. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot poistaisivat tällaisten hallintomääräysten rikkomista koskevat säännökset, jotta lapsia ja aikuisia kohdeltaisiin tasavertaisesti lain edessä. Tältä osin komitea viittaa myös Riadin suuntaviivojen 56 artiklaan, jossa todetaan seuraavaa: "Nuorten edelleen leimaamisen, vainoamisen ja kriminalisoinnin estämiseksi tulisi säätää lakeja, joilla varmistetaan, ettei mitään tekoa, jota aikuisen tekemänä ei katsota rikokseksi tai rangaistavaksi, pidetä rikoksena tai rangaistavana, jos nuori tekee sen".

9. Lisäksi sellaiseen käyttäytymiseen kuten irtolaisuuteen, kaduilla kuljeskeluun tai karkaamiseen tulisi puuttua lastensuojelutoimilla, mukaan lukien tarjoamalla vanhemmille ja/tai muille huoltajille tehokasta tukea, ja toimenpiteillä, joilla puututaan tällaisen käyttäytymisen taustalla oleviin syihin.

Lapsen etu (3 artikla)

10. Kaikissa nuoriso-oikeuden yhteydessä tehtävissä päätöksissä tulisi ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu. Lapset eroavat aikuisista ruumiilliselta ja henkiseltä kehitykseltään sekä emotionaalisilta ja kasvatuksellisilta tarpeiltaan. Nämä erot muodostavat perusteet lakia rikkoneiden lasten alentuneelle syyn-takeisuudelle. Nämä ja muut erot selittävät myös sen, miksi lapset tarvitsevat erillisen nuoriso-oikeusjärjestelmän ja erilaista kohtelua. Lapsen edun suojeleminen tarkoittaa esimerkiksi sitä, että rikosoikeuden perinteisten tavoitteiden, kuten tukahduttamisen/rankaisemisen, asemesta on painotettava kuntoutumiseen ja korjaavan oikeuden soveltamiseen tähtääviä tavoitteita, kun rikoksenteekijät ovat lapsia. Tämä voidaan toteuttaa tehostaen samalla yleistä turvallisuutta.

Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla)

11. Tämän jokaisen lapsen synnynnäisen oikeuden tulisi ohjata ja innoittaa sopimusvaltioita laatimaan tehokkaita kansallisia politiikkoja ja ohjelmia nuorisorikollisuuden ehkäisemiseksi, sillä sanomattakin on selvää, että rikollisuudella on hyvin kielteisiä vaikutuksia lapsen kehitykseen. Tämän perusoikeuden pohjalta tulisi myös laatia politiikka, jolla puututaan nuorisorikollisuuteen lapsen kehitystä tukevin tavoin. Yleissopimuksen 37 artiklan a kohta kieltää nimenomaisesti kuolemanrangaistuksen ja elinkautisen tuomion ilman armahdusmahdollisuutta (katso jäljempänä kohdat 75–77). Vapaudenriistolla on hyvin kielteisiä seurauksia lapsen tasapainoiselle kehitykselle, ja se haittaa vakavasti hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan. Tältä osin 37 artiklan b kohdassa määrätään nimenomaisesti, että vapaudenriistoon, mukaan lukien pidättämiseen, muuhun vapaudenriistoon ja vangitsemiseen, tulisi turvautua vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona, jotta voidaan kunnioittaa täysimääräisesti lapsen oikeutta kehittymiseen ja taata se (katso jäljempänä kohdat 78–88).¹

Oikeus tulla kuulluksi (12 artikla)

12. Lapsen oikeutta ilmaista vapaasti näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa tulisi kunnioittaa täysimääräisesti, ja sen tulisi toteutua kaikissa nuoriso-oikeusprosessin vaiheissa (katso jäljempänä kohdat 43–45). Komitea huomauttaa, että nuoriso-oikeusjärjestelmän kanssa tekemisissä olevien lasten näkemysten vaikutus parannuksiin ja uudistuksiin sekä heidän oikeuksiensa toteutumiseen on selkeästi voimistunut.

Ihmisarvo (40 artiklan 1 kohta)

13. Yleissopimuksessa määrätään lakia rikkoneiden lasten kohteluun sovellettavista perusperiaatteista:

- *Kohtelu tavalla, joka edistää lapsen ihmisarvoa ja arvokkuutta.* Tämä periaate heijastaa ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 1 artiklassa vahvistettua perustavanlaatuista ihmisoikeutta: artiklassa säädetään, että kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Tätä synnynnäistä oikeutta ihmisarvoon ja arvokkuuteen, johon viitataan nimenomaisesti myös yleissopimuksen johdannossa, on kunnioitettava ja suojeltava lasta koskevan käsittelyprosessin kaikissa vaiheissa aina ensikosketuksesta lainvalvontaviranomaisten kanssa kaikkien lapsen liittyvien toimenpiteiden täytäntöönpanoon;

¹ On syytä huomata, että yleissopimuksessa tunnustettuja vapaudenriiston kohteeksi joutuneen lapsen oikeuksia sovelletaan lakia rikkoneisiin lapsiin ja lapsiin, jotka ovat sijoitettuina laitoksiin, kuten mielenterveys-, koulutus-, huumehoito- ja lastensuojelulaitoksiin tai maahanmuuttoon liittyviin laitoksiin, heidän huoltonsa järjestämiseksi, heidän suojelemisekseen tai heidän ruumiillisen tai henkisen terveytensä hoitoa varten.

- *Kohtelu, joka vahvistaa lapsen kunnioitusta muiden ihmisoikeuksia ja perusvapauksia kohtaan.* Tämä periaate on yhdenmukainen johdannossa esitetyn näkökohdan kanssa, jonka mukaan lasta tulisi kasvattaa Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjassa julistettujen ihanteiden hengessä. Se merkitsee myös sitä, että nuoriso-oikeusjärjestelmässä lasten kohtelussa ja kasvatuksessa on painotettava ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen kehittämistä (yleissopimuksen 29 artiklan 1 kohdan b alakohta ja yleiskommentti nro 1 koulutuksen tavoitteista). On ilmeistä, että tämä nuoriso-oikeuden periaate edellyttää 40 artiklan 2 kohdassa tunnustettujen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeiden täysimääräistä kunnioittamista ja täytäntöönpanoa (katso jäljempänä kohdat 40–67). Jos nuoriso-oikeuden keskeiset toimijat, kuten poliisit, syyttäjät, tuomarit ja ehdonalaisen valvojat, eivät kunnioita ja suojele täysimääräisesti näitä takeita, kuinka he voivat odottaa lapsen kunnioittavan muiden ihmis- ja perusoikeuksia tällaisten huonojen esimerkkien perusteella.
- *Kohtelu, joka ottaa huomioon lapsen iän ja pyrkimyksen edistää hänen yhteiskunnallista sopeutumistaan ja rakentavan roolin omaksumista yhteiskunnassa.* Tätä periaatetta on sovellettava, noudatettava ja kunnioitettava lasta koskevan käsittelyprosessin kaikissa vaiheissa aina ensikosketuksesta lainvalvontaviranomaisten kanssa kaikkien lapseen liittyvien toimenpiteiden täytäntöönpanoon. Periaate edellyttää, että kaikilla nuoriso-oikeuden soveltamiseen osallistuvilla ammattilaisilla on tietoa lapsen kehityksestä, lasten dynaamisesta ja jatkuvasta kasvusta ja siitä, mikä on hyväksi heidän hyvinvoinnilleen, sekä kaikkialle levinneistä lapsiin kohdistuvan väkivallan muodoista;
- *Lapsen ihmisarvon kunnioittaminen edellyttää, että lakia rikkoneiden lasten kohtelussa kielletään kaikki väkivallan muodot ja torjutaan niitä.* Komitean saamat raportit osoittavat, että väkivaltaa esiintyy kaikissa nuoriso-oikeusprosessin vaiheissa alkaen ensikosketuksesta poliisin kanssa, tutkintavankeudessa sekä vapaudenriistoon tuomituille lapsille tarkoitetuissa hoito- ja muissa laitoksissa. Komitea kehottaa sopimusvaltioita ryhtymään tehokkaiisiin toimenpiteisiin tällaisen väkivallan torjumiseksi ja varmistamaan, että siihen syyllistyneet saatetaan oikeuden eteen, sekä seuraamaan niiden suositusten täytäntöönpanoa, jotka on annettu Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevasta tutkimuksesta laaditussa raportissa, joka esiteltiin yleiskokoukselle lokakuussa 2006 (A/61/299).

14. Komitea tunnustaa, että yleisen turvallisuuden säilyttäminen on oikeutettu tavoite oikeusjärjestelmässä. Komitea on kuitenkin sitä mieltä, että tätä tavoitetta palvelee parhaiten yleissopimuksessa vahvistettujen nuoriso-oikeuden pää- ja yleisperiaatteiden kunnioittaminen ja täytäntöönpano.

IV NUORISO-OIKEUS: KATTAVAN POLITIIKAN KESKEISET OSATEKIJÄT

15. Kattavassa nuoriso-oikeuspolitiikassa on käsiteltävä seuraavia keskeisiä osatekijöitä: nuorisorikollisuuden ehkäiseminen, muita kuin oikeudellisia toimia sisältävät puuttumistoimet, oikeudelliset puuttumistoimet, rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikä ja nuoriso-oikeuden yläikärajat, oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet ja vapaudenriisto, mukaan lukien tutkintavankeus ja oikeudenkäynnin jälkeinen vangitseminen.

A. Nuorisorikollisuuden ehkäiseminen

16. Yleissopimuksen täytäntöönpanon tärkeimpiä tavoitteita on edistää lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien täysipainoista ja sopusointuista kehittymistä (johdanto, 6 ja 29 artiklat). Lapsi tulisi valmistaa itsenäiseen ja vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa (johdanto ja 29 artikla), jossa hän voi omaksua rakentavan roolin ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisessa (29 ja 40 artiklat). Tältä osin vanhempien vastuulla on tarjota lapselle hänen kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti asianmukaista ohjausta ja neuvoa yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi. Näiden ja muiden yleissopimuksen määräysten valossa ei selvästikään ole lapsen edun mukaista, jos lapsi kasvaa olosuhteissa, joista voi aiheutua kohonnut tai vakava riski joutua osalliseksi rikolliseen toimintaan. Erilaisiin toimiin olisi ryhdyttävä seuraavien oikeuksien täysimääräisen ja yhdenvertaisen toteutumisen varmistamiseksi: oikeus riittävään elintasoon (27 artikla), oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta ja päästä terveydenhuoltoon (24 artikla), oikeus koulutukseen (28 ja 29 artiklat), oikeus suojeluun kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä (19 artikla), oikeus suojeluun taloudelliselta hyväksikäytöltä tai seksuaaliselta riistolta (32 ja 34 artiklat) ja oikeus muihin lasten huoltoon tai suojeluun tarkoitettuihin asianmukaisiin palveluihin.

17. Kuten edellä todettiin, nuoriso-oikeuspolitiikka sisältää vakavia puutteita, jos siihen ei kuulu toimia nuorisorikollisuuden ehkäisemiseksi. Sopimusvaltioiden tulisi sisällyttää kattaviin kansallisiin nuoriso-oikeuspolitiikkoihinsa täysimääräisesti yleiskokouksen 14. joulukuuta 1990 annetulla päätöslauselmalla nro 45/112 hyväksytyt Yhdistyneiden kansakuntien suuntaviivat nuorisorikollisuuden ehkäisemiseksi ("Riadin suuntaviivat").

18. Komitea tukee täysin Riadin suuntaviivoja ja on samaa mieltä siitä, että etusija tulisi antaa ehkäiseville politiikoille, joilla edistetään kaikkien lasten onnistunutta sosiaalistumista ja sopeutumista erityisesti perheen, yhteisön, vertaisryhmien, koulujen, ammatillisen koulutuksen ja työelämän sekä vapaaehtoisjärjestöjen avulla. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että ehkäisyohjelmissa tulisi painottaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevien perheiden tukemista, koulujen osallistumista perusarvojen opettamiseen (mukaan lukien tietojen tarjoamiseen lasten ja vanhempien lakimääräisistä oikeuksista ja velvollisuuksista) ja erityisen hoidon ja huomion antamista vaarassa oleville nuorille. Tältä osin erityistä huomiota tulisi kiinnittää myös lapsiin, jotka jättäytyvät pois koulusta tai eivät muutoin saata koulutustaan päätökseen. Komitea suosittelee hyödyntämään vertaisryhmien tukea ja vanhempien tiivistä osallistumista. Sopimusvaltioiden tulisi myös kehittää yhteisöperustaisia palveluja ja ohjelmia, joilla vastataan lasten ja etenkin toistuvasti lakia rikkovien lasten erityisiin tarpeisiin, ongelmiin, huolenaiheisiin ja intresseihin ja jotka tarjoavat asianmukaista neuvontaa ja ohjausta tällaisten lasten perheille.

19. Yleissopimuksen 18 ja 27 artikloissa vahvistetaan vanhempien vastuun merkitys lasten kasvatuksessa, mutta samaan aikaan yleissopimus edellyttää sopimusvaltioiden tarjoavan vanhemmille (tai muille huoltajille) tarvittavaa apua heidän vanhempien vastuidensa toteuttamiseen. Avustustoimissa ei pitäisi keskittyä pelkästään kielteisten tilanteiden ehkäisemiseen, vaan myös – ja jopa ennen kaikkea – vanhempien sosiaalisten mahdollisuuksien tukemiseen. Saatavilla on runsaasti tietoa koti- ja perheperustaisista ehkäisyohjelmista, kuten koulutusta vanhemmille, ohjelmia vanhempien ja lasten vuorovaikutuksen lisäämiseen ja kotikäyntiohjelmia, jotka voidaan aloittaa lapsen ollessa vielä hyvin nuori. Lisäksi varhaiskasvatuksella on osoitettu olevan yhteys alhaisempaan väkivalta- ja rikollisuusasteeseen tulevaisuudessa. Yhteisöjen tasolla myönteisiä tuloksia on saavutettu sellaisilla ohjelmilla kuten *Communities that Care* ("välittävät yhteisöt"), joka on riskeihin keskittyvä ehkäisystrategia.

20. Sopimusvaltioiden tulisi täysimääräisesti edistää ja tukea lasten osallistumista yleissopimuksen 12 artiklan mukaisesti ehkäisyohjelmien kehittämiseen ja täytäntöönpanoon sekä vanhempien, yhteisöjen johtajien ja muiden keskeisten toimijoiden (joita ovat esimerkiksi kansalaisjärjestöjen edustajat, ehdonalaisen valvojat ja sosiaalityöntekijät) osallistumista tähän. Osallistumisen laatu on keskeinen tekijä näiden ohjelmien onnistumisessa.

21. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot pyytäisivät tukea ja neuvoja YK-järjestöjen väliseltä nuoriso-oikeuspaneelilta pyrkimyksiinsä kehittää tehokkaita ehkäisyohjelmia.

B. Puuttumistoimet/diversio (katso myös jäljempänä osa E)

22. Sopimusvaltion viranomaiset voivat käyttää kahdenlaisia puuttumistoimia sellaisten lasten kohtelussa, joiden väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, joita syytetään siitä tai joiden on todettu sitä rikkoneen: muut kuin oikeudelliset toimenpiteet ja oikeudelliset toimenpiteet. Komitea muistuttaa sopimusvaltioita siitä, että niiden on noudatettava äärimmäistä huolellisuutta sen varmistamiseksi, että lapsen ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa kunnioitetaan ja suojellaan tällöin täydellisesti.

23. Lakia rikkoneilla lapsilla, myös rikoksenuusijoilla, on oikeus tulla kohdelluiksi tavoilla, jotka edistävät heidän sopeutumistaan ja rakentavan roolin omaksumista yhteiskunnassa (yleissopimuksen 40 artiklan 1 kohta). Lapsen pidättämiseen, muuhun vapaudenriistoon tai vangitsemiseen tulisi turvautua vasta viimeisenä keinona (37 artiklan b kohta). Näin ollen kattavan nuoriso-oikeuspolitiikan osana on tarpeen kehittää ja täytäntöönpanna monia erilaisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että lapsia kohdellaan heidän hyvinvoinnilleen sopivalla tavalla ja oikeasuhteisesti sekä heidän olosuhteisiinsa että tehtyyn rikokseen nähden. Näihin tulisi sisältyä huolenpito, ohjaus ja valvonta, neuvonta, viranomaisvalvonta, sijaisperhehoito, opetus- ja ammattikoulutusohjelmat ja muut laitossijoituksen vaihtoehdot (40 artiklan 4 kohta).

Muita kuin oikeudellisia toimenpiteitä sisältävät puuttumistoimet

24. Yleissopimuksen 40 artiklan 3 kohdan mukaan sopimusvaltioiden on pyrittävä edistämään – aina milloin mahdollista ja toivottavaa – muita kuin oikeudellisia toimenpiteitä sellaisten lasten kohdalla, joiden väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, joita syytetään siitä tai joiden on todettu sitä rikkoneen. Kun otetaan huomioon, että enemmistö lapsirikollisista syyllistyy ainoastaan vähäisempiin rikoksiin, vakiintuneena käytäntönä voidaan ja tulisi useimmissa tapauksissa soveltaa erilaisia toimenpiteitä, joissa lapset siirretään pois rikosoikeudellisista/nuoriso-oikeudellisista käsittelyistä vaihtoehtoisten (sosiaalipalvelujen piiriin (eli diversio).

25. Komitea katsoo, että sopimusvaltioiden velvollisuus edistää muita kuin oikeudellisia toimenpiteitä lakia rikkoneiden lasten kohdalla koskee lapsia, jotka syyllistyvät vähäisempiin rikoksiin, kuten näpistyksen ja muihin omaisuusrikoksiin, joista aiheutuu vain vähän vahinkoa, ja jotka syyllistävät rikokseen ensimmäistä kertaa, mutta tämä velvollisuus ei missään tapauksessa rajoitu pelkästään tällaisiin lapsiin. Monien sopimusvaltioiden tilastot osoittavat, että suuri osa ja yleensä valtaosa lasten tekemistä rikoksista kuuluu näihin kategorioihin. Kaikkien tällaisten tapausten käsittely turvautumatta rikosoikeudellisiin menettelyihin tuomioistuimissa on yleissopimuksen 40 artiklan 1 kohdassa esitettyjen periaatteiden mukaista. Leimautumisen välttämisen lisäksi tämä lähestymistapa on tuottanut lasten osalta hyviä tuloksia ja palvelee yleistä turvallisuutta. Se on osoittautunut myös kustannustehokkaammaksi.

26. Sopimusvaltioiden tulisi olennaisena osana nuoriso-oikeusjärjestelmiään ryhtyä muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin lakia rikkoneiden lasten kohdalla ja varmistaa, että lasten ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa kunnioitetaan ja suojellaan tällöin täydellisesti (40 artiklan 3 kohdan b kohta).

27. Sopimusvaltioille jätetään harkintavalta päättää lakia rikkoneisiin lapsiin sovellettavien muiden kuin oikeudellisten toimenpiteiden tarkasta luonteesta ja sisällöstä ja ryhtyä tarvittaviin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin niiden täytäntöönpanemiseksi. Joidenkin sopimusvaltioiden raporteissa annetuista tiedoista käy kuitenkin ilmi, että erilaisia yhteisöperustaisia ohjelmia on jo kehitetty, kuten yhdyskuntapalvelu, esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden tai ehdonalaisen valvojien toteuttama valvonta ja ohjaus, perheneuvonpito ja muut korjaavan oikeuden muodot, kuten palautukset ja korvaukset uhreille. Myös muiden sopimusvaltioiden tulisi hyötyä näistä kokemuksista. Ihmisoikeuksien ja oikeusturvan täydellisen kunnioittamisen osalta komitea viittaa yleissopimuksen 40 artiklan olennaisiin kohtiin ja painottaa seuraavaa:

- Diversiota (eli muita kuin oikeudellisia toimenpiteitä sellaisten lasten kohdalla, joiden väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, joita syytetään siitä tai joiden on todettu sitä rikkoneen) pitäisi käyttää ainoastaan silloin, kun on olemassa vakuuttavat todisteet siitä, että lapsi on syyllistynyt väitettyyn rikokseen, että hän vapaasti ja omasta tahdostaan tunnustaa syyllisyytensä, ettei tunnustuksen saamiseen ole käytetty pelottelua tai painostusta ja ettei tunnustusta käytetä häntä vastaan missään myöhemmässä oikeudellisessä menettelyssä;
- Lapsen on annettava vapaasti ja omasta tahdostaan kirjallinen suostumus diversioon, ja suostumuksen tulisi perustua riittäviin ja täsmällisiin tietoihin toimenpiteen luonteesta, sisällöstä ja kestosta sekä seuraamuksista, joita aiheutuu yhteistyöstä kieltäytymisestä ja toimenpiteen suorittamatta ja täyttämättä jättämisestä. Vanhempien osallistumisen vahvistamiseksi sopimusvaltiot voivat myös harkita vanhempien suostumuksen edellyttämistä etenkin silloin, kun lapsi on alle 16-vuotias;
- Laissa on oltava erityiset säännökset siitä, missä tapauksissa diversio on mahdollinen, ja poliisin, syyttäjien ja/tai muiden toimijoiden valtuuksia tehdä päätöksiä tässä asiassa pitäisi säännellä ja tarkastella erityisesti lapsen suojelemiseksi syrjinnältä;
- Lapselle on annettava mahdollisuus hakea oikeusapua tai muuta asianmukaista apua, jotta hän voisi selvittää toimivaltaisten viranomaisten tarjoaman diversion soveltuvuuden ja toivottavuuden sekä mahdollisuudet toimenpiteestä valittamiseen;

- Kun lapsi on suorittanut diversioitoimenpiteen, tapauksen pitäisi olla ehdottomasti ja lopullisesti loppuun käsitelty. Vaikka diversiota koskevaa luottamuksellista aineistoa voidaan säilyttää hallinnollisiin ja valitustarkoituksiin, aineistoa ei saisi katsoa "rikosrekisteriksi", ja lapsella, johon on aiemmin sovellettu diversiota, ei saa katsoa olevan aikaisempaa tuomiota. Jos tällainen tapahtuma rekisteröidään, pääsy sitä koskeviin tietoihin tulisi antaa yksinomaan ja määräajaksi, esimerkiksi enintään yhden vuoden ajaksi, toimivaltaisille viranomaisille, jotka ovat tekemisissä lakia rikkoneiden lasten kanssa.

Oikeudelliset puuttumistoimet

28. Kun toimivaltainen viranomainen (yleensä syyttäjänvirasto) käynnistää oikeudelliset menettelyt, tällöin on sovellettava puolueettoman ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteita (katso jäljempänä osa D). Nuoriso-oikeusjärjestelmässä tulisi samalla tarjota runsaasti mahdollisuuksia lakia rikkoneiden lasten kohteluun sosiaalisin ja/tai koulutuksellisin toimin ja rajoittaa vapaudenriisto ja erityisesti tutkintavankeus vasta viimeisiksi keinoiksi. Menettelyjä määrättäessä vapaudenriistoon tulisi turvautua vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona (37 artiklan b kohta). Tämä merkitsee sitä, että sopimusvaltioilla tulisi olla hyvin koulutettuja ehdonalaisten valvojia, jotta erilaisia toimenpiteitä, kuten ohjausta ja valvontamääräyksiä, ehdonalaista, yhteisövalvontaa tai ilmoittautumiskeskustoja ja mahdollisuutta varhaiseen vapautumiseen, voidaan hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti.

29. Komitea muistuttaa sopimusvaltioita siitä, että yleissopimuksen 40 artiklan 1 kohdan mukaan sopeutuminen edellyttää sitä, etteivät ne saa ryhtyä toimiin, jotka voivat haitata lapsen täysimääräistä osallistumista yhteisöön, kuten lapsen leimaaminen, sosiaalinen eristäminen tai kielteinen julkisuus. Lakia rikkoneen lapsen kohtelemisen sopeutuminen edistävällä tavalla edellyttää, että kaikki toimet tukevat lasta yhteisönsä täysimääräisenä ja rakentavana jäsenenä.

C. Ikä ja lakia rikkoneet lapset

Rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikä

30. Sopimusvaltioiden toimittamista raporteista ilmenee, että rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiät vaihtelevat suuresti. Ne jakautuvat hyvin alhaisesta 7 tai 8 vuoden iästä suositeltavaan 14 tai 16 vuoden ikään. Melko monet sopimusvaltiot soveltavat kahta rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikää. Lakia rikkoneiden lasten, jotka rikoksen tekohetkellä ovat saavuttaneet alemman vähimmäisiän tai ovat sitä vanhempia mutta korkeampaa vähimmäisikää nuorempia, oletetaan olevan rikosoikeudellisesti vastuullisia vain, jos heidän kehitystasonsa on vaadittavalla tasolla. Kehitystason arviointi jätetään tuomioistuinten/tuomarin tehtäväksi, eikä siihen usein vaadita psykologian asiantuntijaa. Käytännössä tämä johtaa alemman vähimmäisiän soveltamiseen vakavien rikosten kohdalla. Kahden vähimmäisiän järjestelmä ei usein ole pelkästään sekava vaan jättää myös paljon harkinnanvaraa tuomioistuimelle/tuomarille ja voi johtaa syrjiviin käytäntöihin. Ottaen huomioon tämän rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikäen laajan kirjon komitea katsoo, että sopimusvaltioille on tarpeen antaa selkeät ohjeet ja suositukset rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiästä.

31. Yleissopimuksen 40 artiklan 3 kohdassa edellytetään sopimusvaltioiden pyrkivän edistämään muun muassa sellaisen vähimmäisiän säätämistä, jota nuorempia lapsia ei pidetä kelpoisina rikoslakia, muttei mainitse tässä yhteydessä mitään tiettyä vähimmäisikää. Komitea tulkitsee tämän määräyksen asettavan sopimusvaltioille velvollisuuden määrittää rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikä. Tämä vähimmäisikä tarkoittaa seuraavaa:

- Kyseistä vähimmäisikää nuorempina rikoksiin syyllistyviä lapsia ei voida pitää vastuullisina rikosoikeudellisessa menettelyssä. Jopa (hyvin) nuoret lapset pystyvät rikkomaan rikoslakia, mutta jos he syyllistyvät rikokseen ollessaan rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikää nuorempia, ehdottomana olettamana on, ettei heitä voida asettaa virallisesti syytteeseen ja pitää vastuullisina rikosoikeudellisessa menettelyssä. Tällaisten lasten osalta voidaan ryhtyä erityisiin suojelutoimiin, jos ne ovat tarpeen heidän etunsa vuoksi;
- Lapset, jotka rikoksentekehetyllä (tai rikoslain rikkomishetyllä) ovat saavuttaneet rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiän tai ovat tätä vanhempia mutta alle 18-vuotiaita (katso myös jäljempänä kohdat 35–38), voidaan asettaa virallisesti syytteeseen, ja he ovat rikosoikeudellisten menettelyjen alaisia. Näiden menettelyjen samoin kuin niiden lopputuloksen on täysin vastattava tässä yleiskommentissa täsmennettyjä yleissopimuksen periaatteita ja määräyksiä.

32. Beijingin sääntöihin sisältyvässä säännössä 4 suositellaan, ettei rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikää saisi asettaa liian alhaiseksi, kun otetaan huomioon lapsen emotionaalinen, henkinen ja älyllinen kehitystaso. Tämän säännön mukaisesti komitea on suositellut, etteivät sopimusvaltiot asettaisi rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikää liian alhaiseksi ja että ne nostaisivat alhaiset rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiät kansainvälisesti hyväksyttävälle tasolle. Näistä suosituksista voidaan päätellä, ettei komitea katso alle 12 vuoden rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikää kansainvälisesti hyväksyttäväksi. Sopimusvaltioita kannustetaan nostamaan alhaisemmat rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiät 12 vuoteen, jonka tulee olla ehdoton vähimmäisikä, ja korottamaan niitä jatkossakin.

33. Samalla komitea kehottaa sopimusvaltioita olemaan alentamatta rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikää alle 12 vuoteen. Korkeampi rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikä, esimerkiksi 14 tai 16 vuotta, tukee nuorisooikeusjärjestelmää, jossa yleissopimuksen 40 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisesti lakia rikkoneisiin lapsiin sovelletaan muita kuin oikeudellisia toimenpiteitä edellyttäen, että lapsen ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa kunnioitetaan tällöin täydellisesti. Tältä osin sopimusvaltioiden tulisi antaa raporteissaan yksityiskohtaisia tietoja komitealla siitä, kuinka ne kohtelevat lapsia, jotka ovat niiden laeissa säädettyä rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikää nuorempia, jos heidän on todettu rikkoneen rikoslakia, heidän väitetään syyllistyneen siihen tai heitä syytetään siitä. Lisäksi on annettava tietoja käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista sen varmistamiseksi, että tällaisia lapsia kohdellaan yhtä puolueettomasti ja oikeudenmukaisesti kuin lapsia, jotka ovat saavuttaneet rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiän tai ovat tätä vanhempia.

34. Komitea haluaa ilmaista huolensa käytännöstä, joka sallii poikkeukset rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisikään ja alemman rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiän käytön tapauksissa, joissa lasta syytetään esimerkiksi vakavasta rikoksesta tai joissa lapsi katsotaan tarpeeksi kypsäksi, jotta häntä voidaan pitää rikosoikeudellisesti vastuullisena. Komitea suosittelee painokkaasti, että sopimusvaltiot asettaisivat rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiän, jota ei ole mahdollista alentaa poikkeustapauksissa.

35. Jos iästä ei ole todisteita eikä voida todeta, että lapsi on saavuttanut rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiän tai on tätä vanhempi, lasta ei saa pitää rikosoikeudellisesti vastuullisena (katso myös jäljempänä kohta 39).

Nuorisooikeuden yläikäraja

36. Komitea haluaa kiinnittää sopimusvaltioiden huomion myös nuorisooikeuden sääntöjen soveltamisen yläikärajaan. Näitä erityissääntöjä – sekä erityisiä menettelysääntöjä että diversiota ja erityistoimenpiteitä koskevia sääntöjä – tulisi soveltaa maassa asetetusta rikosoikeudellisen vastuun vähimmäisiästä alkaen kaikkiin lapsiin, jotka väitettyyn rikokseen (tai rikosoikeudellisesti rangaistavaan tekoon) syyllistyessään eivät ole vielä 18-vuotiaita.

37. Komitea haluaa muistuttaa sopimusvaltioita siitä, että ne ovat tunnustaneet jokaisen sellaisen lapsen, jonka väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, jota syytetään siitä tai jonka on todettu sitä rikkoneen, oikeuden tulla kohdelluksi yleissopimuksen 40 artiklan määräysten mukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että jokaista henkilöä, joka väitettyyn rikokseen syyllistytessään on alle 18-vuotias, on kohdeltava nuoriso-oikeuden sääntöjen mukaisesti.

38. Tästä syystä komitea suosittelee, että sopimusvaltiot, jotka ovat rajoittaneet nuoriso-oikeuden sääntöjensä soveltamisen iältään alle 16-vuotiaisiin (tai nuorempiin) lapsiin tai jotka poikkeustapauksissa sallivat 16- tai 17-vuotiaiden lasten kohtelun aikuisina rikoksentehtäjinä, muuttaisivat lakejaan, jotta niiden nuoriso-oikeuden sääntöjä sovellettaisiin syrjimättömästi ja täysimääräisesti kaikkiin alle 18-vuotiaisiin henkilöihin. Komitea panee tyytyväisenä merkille, että jotkut sopimusvaltiot sallivat nuoriso-oikeuden sääntöjen ja määräysten soveltamisen 18-vuotiaisiin ja tätä vanhempiin henkilöihin, yleensä 21-vuotiaaseen asti joko yleisesti tai poikkeustapauksissa.

39. Komitea haluaa lopuksi painottaa, että yleissopimuksen 7 artiklan täysimääräisen täytäntöönpanon kannalta on erittäin tärkeää edellyttää muun muassa jokaisen lapsen rekisteröintiä välittömästi syntymän jälkeen, jotta ikärajat voidaan asettaa tavalla tai toisella. Tämä koskee kaikkia sopimusvaltioita. Lapsi, joka ei pysty todistamaan syntymäaikaansa, on äärimmäisen alttiina kaikenlaiselle hyväksikäytölle ja vääryyksille perheasioissa, työolosuhteissa, koulutukseen ja työelämään pääsyssä sekä erityisesti nuoriso-oikeusjärjestelmässä. Jokaiselle lapselle on annettava maksutta syntymätodistus, kun hän tarvitsee sen ikänsä todistamiseen. Jos iästä ei ole todisteita, lapsi on oikeutettu luotettavaan lääketieteelliseen tai sosiaaliseen tutkimukseen, jossa voidaan todeta hänen ikänsä. Jos asiassa ilmenee ristiriitaa tai todisteet ovat puutteellisia, lapsella on oikeus asian ratkaisemiseen hänen edukseen.

D. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet

40. Yleissopimuksen 40 artiklan 2 kohtaan sisältyy luettelo keskeisistä oikeuksista ja takeista, joilla pyritään varmistamaan, että jokainen lapsi, jonka väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen tai jota syytetään siitä, saa oikeudenmukaista kohtelua ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin. Suurin osa näistä takeista löytyy myös kansalisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimuksen) 14 artiklasta, jota ihmisoikeuskomitea on tarkastellut ja kommentoinut oikeudenkäyttöä koskevassa yleiskommentissaan nro 13 (1984), jota ollaan parhaillaan tarkistamassa. Näiden lapsille tarkoitettujen takeiden täytäntöönpanoon liittyy kuitenkin joitakin erityisiä näkökohtia, joita käsitellään tässä osassa. Tätä ennen komitea haluaa painottaa, että näiden oikeuksien tai takeiden asianmukaisen ja tehokkaan täytäntöönpanon keskeisenä edellytyksenä on nuoriso-oikeuden soveltamiseen osallistuvien henkilöiden pätevyys. Ammattilaisten, kuten poliisien, syyttäjiä, lapsen oikeudellisten ja muiden edustajien, tuomareiden, ehdonalaisten valvojien, sosiaalityöntekijöiden ja muiden toimijoiden, kouluttaminen on ratkaisevan tärkeää, ja sen tulisi tapahtua järjestelmällisellä ja jatkuvalla tavalla. Näillä ammattilaisilla tulisi olla hyvät tiedot lapsen ja erityisesti nuoren ruumiillisesta, psykologisesta, henkisestä ja sosiaalisesta kehityksestä sekä haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten erityistarpeista. Tällaisia ovat esimerkiksi vammaiset lapset, kotiseudultaan siirtymään joutuneet lapset, katulapset, pakolais- ja turvapaikanhakijalapset sekä rodullisiin, etnisiin, uskonnollisiin, kielellisiin tai muihin vähemmistöihin kuuluvat lapset (katso edellä kohdat 6–9). Koska tytöt jätetään helposti huomiotta nuoriso-oikeusjärjestelmässä heidän pienen lukumääränsä vuoksi, erityistä huomiota on kiinnitettävä tyttölasten erityistarpeisiin, jotka liittyvät esimerkiksi heidän kokemaansa hyväksikäyttöön ja erityisiin terveydellisiin tarpeisiinsa. Ammattilaisten ja henkilöstön tulisi kaikissa olosuhteissa toimia sopusoinnussa lapsen ihmisarvon ja arvokkuuden kanssa, mikä vahvistaa lapsen kunnioitusta muiden ihmisoikeuksia ja perusvapauksia kohtaan ja edistää lapsen sopeutumista ja rakentavan roolin omaksumista yhteiskunnassa (40 artiklan 1 kohta). Kaikki 40 artiklan 2 kohdassa tunnustetut takeet, joita käsitellään jäljempänä, ovat vähimmäisvaatimuksia, eli sopimusvaltiot voivat ja niiden pitäisi yrittää asettaa ja noudattaa korkeampia vaatimuksia esimerkiksi oikeusavun ja lapsen ja hänen vanhempensa oikeusprosessiin osallistumisen osalta.

Taannehtivan nuoriso-oikeuden kielto (40 artiklan 2 kohdan a alakohta)

41. Yleissopimuksen 40 artiklan 2 kohdan a alakohdassa vahvistetaan, että myös lapsia koskee sääntö, jonka mukaan ketään ei ole pidettävä syyppäänä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä kansallisen tai kansainvälisen lainsäädännön mukaan rikos (katso myös KP-sopimuksen 15 artikla). Tämä tarkoittaa sitä, ettei ketään lasta saa syyttää tai tuomita rikoslain nojalla teoista tai laiminlyönneistä, jotka eivät tekohetkellä olleet kiellettyjä kansallisen tai kansainvälisen lainsäädännön mukaan. Kun otetaan huomioon, että monet sopimusvaltiot ovat viime aikoina vahvistaneet ja/tai laajentaneet rikosoikeutensa säännöksiä terrorismin estämiseksi ja torjumiseksi, komitea suosittelee sopimusvaltioita varmistamaan, etteivät tällaiset muutokset johda lasten taannehtivaan tai tahattomaan rangaistamiseen. Komitea haluaa muistuttaa sopimusvaltioita myös siitä, että KP-sopimuksen 15 artiklassa ilmaistu sääntö, jonka mukaan rikoksen tekohetkellä sovellettavaa rangaistusta ankarampaa rangaistusta ei saa määrätä, koskee yleissopimuksen 41 artiklan nojalla KP-sopimuksen sopimusvaltioiden lapsia. Kenellekään lapselle ei saa määrätä rikosoikeuden rikkomisen hetkellä sovellettavaa rangaistusta ankarampaa rangaistusta. Jos teon jälkeen tehdyssä lakimuutoksessa säädetään lievemmästä rangaistuksesta, lapsen tulisi hyötyä tästä muutoksesta.

Syyttömyysolettama (40 artiklan 2 kohdan b alakohdan i alakohta)

42. Syyttömyysolettama on erittäin oleellinen lakia rikkoneiden lasten ihmisoikeuksien suojelussa. Se tarkoittaa sitä, että todistustaakka lasta vastaan nostetun syytteen (nostettujen syytteiden) osalta on syyttäjällä. Asia on ratkaistava rikoslain rikkomiseen syyllistyneeksi väitetyn tai siitä syytetyn lapsen eduksi, ja lapsi on katsottava syylliseksi tekoon, josta häntä syytetään, vain jos nämä syytteet on näytetty toteen ilman varteenotettavaa epäilystä. Lapsella on oikeus tulla kohdelluksi tämän olettamana mukaisesti, ja kaikkien viranomaisten ja muiden asianosaisten velvollisuutena on pidättäytyä ottamasta etukäteen kantaa oikeudenkäynnin tulokseen. Sopimusvaltioiden tulisi tarjota tietoa lapsen kehityksestä sen varmistamiseksi, että syyttömyysolettamaa kunnioitetaan käytännössä. Lapsi voi käyttäytyä epäilyttävästi, koska hän ei ymmärrä prosessia, hän on epäkypsä tai peloissaan, tai muista syistä, mutta viranomaiset eivät saa olettaa kyseisen lapsen olevan syyllinen, ellei syyllisyydestä ole todisteita ilman varteenotettavaa epäilystä.

Oikeus tulla kuulluksi (12 artikla)

43. Yleissopimuksen 12 artiklan 2 kohdan mukaan lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

44. On ilmeistä, että oikeus tulla kuulluksi on oleellinen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta lapselle, jonka väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, jota syytetään siitä tai jonka on todettu sitä rikkoneen. Yhtä ilmeistä on se, että lapsella on oikeus tulla kuulluksi suoraan eikä ainoastaan edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä, jos tämä on hänen etunsa mukaista. Tätä oikeutta on noudatettava täysimääräisesti prosessin kaikissa vaiheissa alkaen esitutkinnasta, jossa lapsella on oikeus vaieta ja oikeus tulla kuulluksi poliisin, syyttäjän ja tutkintatuomarin edessä. Tämä oikeus koskee myös tuomitsemisvaihetta ja määrättyjen toimenpiteiden täytäntöönpanovaihetta. Toisin sanoen lapselle on annettava mahdollisuus ilmaista vapaasti näkemyksensä, ja ne tulisi ottaa huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (12 artiklan 1 kohta) kauttaaltaan koko nuoriso-oikeusprosessissa. Jotta lapsi siis voisi osallistua menettelyihin tehokkaasti, hänelle on annettava syytteiden lisäksi tietoa (katso jäljempänä kohdat 47–48) itse nuoriso-oikeusprosessista ja mahdollisista toimenpiteistä.

45. Lapselle tulisi antaa mahdollisuus ilmaista näkemyksensä (vaihtoehtoisista) toimenpiteistä, joita voidaan määrätä, ja hänen mahdolliset erityistoiveensa tai mieltymyksensä tässä asiassa tulisi ottaa huomioon. Lapsen pitäminen rikosoikeudellisesti vastuullisena viittaa siihen, että hänen tulisi olla pätevä ja kykenevä osallistumaan tehokkaasti päätöksiin, jotka koskevat sopivinta ratkaisua väitteisiin siitä, että hän on rikkonut rikoslakia (katso jäljempänä kohta 46). Sanomattakin on selvää, että asianosaiset tuomarit ovat vastuussa päätösten tekemisestä. Lapsen kohtelu passiivisena objektina ei kuitenkaan ota huomioon hänen oikeuksiaan eikä edesauta tehokasta puuttumista hänen käyttäytymiseensä. Tämä koskee myös määrätyn toimenpiteen (määrättyjen toimenpiteiden) täytäntöönpanoa. Tutkimus on osoittanut, että lapsen aktiivinen osallistuminen täytäntöönpanoon edistää useimmissa tapauksissa positiivisen lopputuloksen saavuttamista.

Oikeus osallistua tehokkaasti menettelyihin (40 artiklan 2 kohdan b alakohdan iv alakohta)

46. Oikeudenmukainen oikeudenkäynti edellyttää sitä, että lapsi, jonka väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen tai jota syytetään siitä, pystyy osallistumaan tehokkaasti oikeudenkäyntiin, ja näin ollen hänen on ymmärrettävä syytteet ja mahdolliset seuraamukset ja rangaistukset, jotta hän pystyy antamaan ohjeita oikeudelliselle edustajalle, kiistämään todistajien lausunnot, kertomaan tapahtumista ja tekemään asianmukaisia päätöksiä todisteista, todistajanlausunnoista ja määrättävästä toimenpiteestä (määrättävistä toimenpiteistä). Beijingin sääntöjen 14 artiklassa määrätään, että menettelyt tulisi toteuttaa ymmärryksen ilmapiirissä, jotta lapsi voi osallistua niihin ja ilmaista itseään vapaasti. Lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaminen voi myös edellyttää tuomioistuinmenettelyjen ja -käytäntöjen muuttamista.

Syytteistä ilmoittaminen viipymättä ja suoraan (40 artiklan 2 kohdan b alakohdan ii alakohta)

47. Jokaisella lapsella, jonka väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen tai jota syytetään siitä, on oikeus siihen, että hänelle ilmoitetaan viipymättä ja suoraan häntä vastaan esitetyistä syytteistä. Viipymättä ja suoraan tarkoittaa niin pian kuin mahdollista, eli silloin kun syyttäjä tai tuomari ryhtyy ensimmäisiin menettelyllisiin toimenpiteisiin lasta vastaan. Myös silloin, kun viranomaiset päättävät käsitellä tapauksen oikeudellisiin menettelyihin turvautumatta, lapselle on ilmoitettava syytteestä (syytteistä), joka saattaa oikeuttaa tämän lähestymistavan. Tämä kuuluu yleissopimuksen 40 artiklan 3 kohdan b alakohdan vaatimukseen, jonka mukaan oikeusturvaa on kunnioitettava täydellisesti. Lapselle on annettava tietoa hänen ymmärtämällään kielellä. Tämä voi edellyttää tietojen esittämistä vieraalla kielellä, mutta rikos/nuoriso-oikeuden syytteissä usein käytetty muodollinen lakikieli voi myös edellyttää "kääntämistä" lapsen ymmärtämälle kielelle.

48. Virallisen asiakirjan toimittaminen lapselle ei riitä, vaan usein tarvitaan myös suullista selitystä. Viranomaisten ei tulisi jättää tätä tehtävää vanhemmille, laillisille huoltajille, lapsen oikeusavustajalle tai muulle avustajalle. Viranomaisten (esimerkiksi poliisin, syyttäjän tai tuomarin) velvollisuutena on varmistaa, että lapsi ymmärtää jokaisen häntä vastaan esitetyn syytteen. Komitea katsoo, ettei tällaisten tietojen antamisen vanhemmille tai laillisille huoltajille tulisi olla vaihtoehtona sille, että niistä ilmoitetaan lapselle. Kaikkein tarkoituksenmukaisinta on, että sekä lapsi että vanhemmat tai lailliset huoltajat saavat tiedot siten, että he pystyvät ymmärtämään syytteen (syytteet) ja mahdolliset seuraamukset.

Oikeusapu tai muu asianmukainen apu (40 artiklan 2 kohdan b alakohdan ii alakohta)

49. Lapselle on taattava oikeusapua tai muuta asianmukaista apua hänen puolustuksensa valmisteluun ja esittämiseen. Yleissopimuksessa edellytetään, että lapselle annetaan apua, jonka ei kaikissa olosuhteissa välttämättä tarvitse olla oikeusapua mutta jonka on oltava asianmukaista. Avun tarjoamistapa jätetään sopimusvaltioiden harkittavaksi, mutta avun tulisi olla maksutonta. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot tarjoaisivat mahdollisimman paljon asianmukaista ja pätevää oikeusapua, kuten asiantuntevien asianajajien tai oikeusavustajien apua. Muu asianmukainen apu (esimerkiksi sosiaalityöntekijän apu) on mahdollista, mutta kyseisellä henkilöllä on oltava riittävästi tietoa ja ymmärrystä nuoriso-oikeusprosessin eri oikeudellisista näkökohdista ja koulutus lakia rikkoneiden lasten parissa työskentelyä varten.

50. Kuten KP-sopimuksen 14 artiklan 3 kohdan b alakohdassa edellytetään, lapsen ja hänen avustajansa on saatava riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia lapsen puolustuksen valmisteluun. Lapsen ja hänen avustajansa välisen kirjallisen tai suullisen viestinnän tulisi tapahtua olosuhteissa, joissa kunnioitetaan täysin tällaisen viestinnän luottamuksellisuutta yleissopimuksen 40 artiklan 2 kohdan b alakohdan vii alakohdassa määrätyn takeen mukaisesti sekä lapsen oikeutta tulla suojelluksi puuttumiselta hänen yksityisyyteensä ja kirjeenvaihtoonsa (yleissopimuksen 16 artikla). Jotkut sopimusvaltiot ovat tehneet varauksia tähän takeeseen (yleissopimuksen 40 artiklan 2 kohdan b alakohdan ii alakohta) olettaen ilmeisesti, että siinä edellytetään yksinomaan oikeusavun antamista ja näin ollen asianajajan antamaa apua. Näin ei kuitenkaan ole, ja tällaiset varaukset voidaan ja tulisi poistaa.

Päätöksenteko viipymättä ja vanhempien osallistuminen (40 artiklan 2 kohdan b alakohdan iii alakohta)

51. Kansainvälisellä tasolla vallitsee yhteisymmärrys siitä, että lakia rikkoneiden lasten kohdalla rikokseen syyllistymisen ja tästä teosta annettavan lopullisen ratkaisun välisen ajan tulisi olla mahdollisimman lyhyt. Mitä pidempi tämä ajanjakso on, sitä todennäköisemmin ratkaisu menettää toivotun positiivisen ja pedagogisen vaikutuksensa ja sitä enemmän lapsi tulee leimatuksi. Tältä osin komitea viittaa myös yleissopimuksen 37 artiklan d alakohtaan, jonka mukaan vapaudenriiston kohteeksi joutuneella lapsella on oikeus saada pikainen päätös asiassa, jossa hän kiistää vapaudenriiston laillisuuden. Ilmaus "pikainen" on vielä vahvempi – ja aivan oikeutetustikin suhteessa vapaudenriiston vakavuuteen – kuin ilmaus "viipymättä" (yleissopimuksen 40 artiklan 2 kohdan b alakohdan iii alakohta), joka puolestaan on vahvempi kuin KP-sopimuksen 14 artiklan 3 kohdan c alakohdassa oleva ilmaus "kohtuuton viivytyt".

52. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot asettaisivat ja ottaisivat käyttöön määräajat, joita sovelletaan ajanjaksoon rikoksen tekohetkestä poliisitutkinnan päätökseen saattamiseen, syyttäjän (tai muun toimivaltaisen elimen) päätökseen nostaa syytteet lasta vastaan sekä tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen oikeudellisen elimen lopullisen ratkaisun ja päätöksen antamiseen. Näiden määräaikojen tulisi olla aikuisiin sovellettavia määräaikoja huomattavasti lyhyempiä. Viipymättä tehtävien päätösten tulisi kuitenkin syntyä prosessissa, jossa kunnioitetaan täydellisesti lapsen ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa. Oikeusavustajan tai muun asianmukaisen avustajan on oltava läsnä tällaisessa viipymättä toteutettavassa päätöksentekoprosessissa. Läsnäolon ei pitäisi rajoittaa käsittelyyn tuomioistuimessa tai muussa oikeudellisessä elimessä, vaan se koskee myös kaikkia muita menettelyvaiheita alkaen poliisin suorittamasta lapsen haastattelusta (kuulustelusta).

53. Vanhempien tai laillisten huoltajien tulisi myös olla läsnä menettelyissä, koska he voivat tarjota yleisluontoista henkistä ja emotionaalista tukea lapselle. Vanhempien läsnäolo ei tarkoita sitä, että he voivat puolustaa lasta tai osallistua päätöksentekoprosessiin. Tuomari tai toimivaltainen viranomais voi kuitenkin päättää rajoittaa vanhempien läsnäoloa menettelyissä tai kieltää sen kokonaan lapsen, hänen oikeusavustajansa tai muun asianmukaisen avustajansa pyynnöstä tai jos se on lapsen edun vastaista (yleissopimuksen 3 artikla).

54. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot säätäisivät selkeästi laissa, missä määrin vanhemmat tai lailliset huoltajat voivat enimmillään osallistua lasta vastaan käytäviin menettelyihin. Tämän osallistumisen on yleisesti edistettävä tehokasta puuttumista lapsen tekemään rikokseen. Vanhempien osallistumisen edistämiseksi vanhemmille on ilmoitettava lapsen pidättämisestä mahdollisimman pian.

55. Komitea pitää samalla valitettavana joissakin maissa esiintyvää suuntausta ottaa käyttöön vanhempien rankaiseminen heidän lastensa tekemistä rikoksista. Siviilioikeudellinen vastuu lapsen teoista aiheutuvista vahingoista voi joissakin rajallisissa tapauksissa olla tarkoituksenmukaista, erityisesti nuorempien (esimerkiksi alle 16-vuotiaiden) lasten kohdalla. Lakia rikkoneiden lasten vanhempien kriminalisointi ei todennäköisesti edistä vanhempien aktiivista osallistumista lastensa yhteiskunnalliseen sopeutumiseen.

Oikeus olla joutumatta todistamaan itseään vastaan (40 artiklan 2 kohdan b alakohdan iv alakohta)²

56. KP-sopimuksen 14 artiklan 3 kohdan g alakohdan mukaisesti yleissopimuksessa edellytetään, ettei lasta saa pakottaa todistamaan, tunnustamaan tai myöntämään syyllisyyttään. Tämä tarkoittaa ensinnäkin ja luonnollisesti sitä, että lapsen kiduttaminen tai kohtelu julmalla, epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla tunnustuksen saamiseksi muodostaa lapsen oikeuksien vakavan loukkauksen (yleissopimuksen 37 artiklan a kohta) eikä sitä voida mitenkään hyväksyä. Tällaista myöntämistä tai tunnustusta ei voida hyväksyä todisteena (kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen 15 artikla).

57. Käytettävissä on myös monia muita vähemmän väkivaltaisia keinoja, joilla lapsi voidaan pakottaa tai johdatella tunnustamaan tai todistamaan itseään vastaan. Ilmausta "pakottaa" tulisi tulkita laajasti, eikä sitä pitäisi rajoittaa ruumiilliseen voimankäyttöön tai muihin selkeisiin ihmisoikeusloukkauksiin. Lapsen ikä ja kehitys, kuulustelun kesto, lapsen ymmärryksen puute, tuntemattomien seuraamusten pelko tai vangitsemisen mahdollisuus saattavat saada lapsen tunnustamaan sellaista, mikä ei ole totta. Tämä voi olla vieläkin todennäköisempää, jos hänelle luvataan palkinto, kuten "pääset kotiin heti kun olet kertonut totuuden", lievempiä rangaistuksia tai vapauttaminen.

² Englanninkielisessä asiakirjassa viitataan 40 artiklan 2 kohdan b alakohdan iii alakohtaan, mutta viittaus on ilmeisen virheellinen, sillä kyseistä asiaa käsitellään yleissopimuksen 40 artiklan 2 kohdan b alakohdan iv alakohdassa.

58. Kuulusteltavalla lapsella on oltava mahdollisuus käyttää oikeudellista tai muuta asianmukaista edustajaa, ja hänen on saatava pyytää vanhempansa (vanhempiansa) läsnäoloa kuulustelussa. Kuulustelumenetelmiä on tarkasteltava riippumattomasti sen varmistamiseksi, että todistus on kaikki olosuhteet huomioon ottaen annettu vapaaehtoisesti, sitä ei ole saatu pakottamalla ja se on luotettava. Harkitessaan lapsen myöntämisen tai tunnustuksen vapaaehtoisuutta ja luotettavuutta tuomioistuimen tai muun oikeudellisen elimen on otettava huomioon lapsen ikä, pidätyksen ja kuulustelun kesto sekä lapsen oikeudellisen tai muun neuvonantajan, vanhemman (vanhempien) tai riippumattomien edustajien läsnäolo. Poliisien ja muiden tutkintaviranomaisten on oltava asianmukaisesti koulutettuja, jotta voidaan välttää pakotettuihin tai epäluotettaviin tunnustuksiin tai todistajanlausuntoihin johtavia kuulustelumenetelmiä ja -käytäntöjä.

Todistajien läsnäolo ja kuulustelu (40 artiklan 2 kohdan b alakohdan iv alakohta)

59. Yleissopimuksen 40 artiklan 2 kohdan b alakohdan iv alakohdan takeessa painotetaan prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaatteen (eli puolustuksen ja syyttäjän yhdenvertaisuuden tai tasa-arvoisuuden) noudattamista nuoriso-oikeudessa. Ilmaisus "kuulustella tai kuulusteluttaa" viittaa siihen, että oikeusjärjestelmissä on eroja erityisesti akkusatoristen ja inkvisitoristen oikeudenkäyntien välillä. Jälkimmäisessä vastaajan annetaan usein kuulustella todistajia, vaikka vastaajat harvoin käyttävät tätä oikeutta ja jättävät todistajien kuulustelun asianajajan tehtäväksi tai lasten ollessa kyseessä muun asianomaisen toimielimen tehtäväksi. On kuitenkin tärkeää, että asianajaja tai muu edustaja kertoo lapselle mahdollisuudesta kuulustella todistajia ja antaa hänen ilmaista tästä asiasta näkemyksensä, jotka tulisi ottaa huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (12 artikla).

Muutoksenhakuoikeus (40 artiklan 2 kohdan b alakohdan v alakohta)

60. Lapsella on oikeus hakea muutosta päätökseen, jossa hänet todetaan syylliseksi häntä vastaan esitettyyn syytteeseen (esitettyihin syytteisiin), sekä toimenpiteisiin, joita on määrätty syylliseksi toteamisen seurauksena. Valitus tulisi ratkaista korkeamman toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen tai oikeudellisen elimen toimesta, eli sellaisen elimen toimesta, joka täyttää samat vaatimukset kuin ensimmäisen asteen käsittelystä vastannut elin. Tämä tae vastaa KP-sopimuksen 14 artiklan 5 kohdassa ilmaistua taetta. Muutoksenhakuoikeutta ei ole rajoitettu pelkästään vakavimpiin rikoksiin.

61. Tämä näyttää olevan syynä siihen, miksi melko monet sopimusvaltiot ovat tehneet varauksia tähän määräykseen rajoittaakseen lapsen muutoksenhakuoikeuden vakavampiin rikoksiin ja/tai vankeusrangaistuksiin. Komitea muistuttaa sopimusvaltioita siitä, että samanlainen määräys sisältyy KP-sopimuksen 14 artiklan 5 kohtaan. Yleissopimuksen 41 artiklan valossa tämä tarkoittaa sitä, että jokaisella tuomitulla lapsella tulisi olla muutoksenhakuoikeus. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot poistaisivat 40 artiklan 2 kohdan b alakohdan v alakohtaan tekemänsä varaukset.

Maksuton tulkin apu (40 artiklan 2 kohdan vi alakohta)

62. Jos lapsi ei ymmärrä tai puhu nuoriso-oikeusjärjestelmässä käytettävää kieltä, hänellä on oikeus saada maksutonta tulkin apua. Apua ei tulisi rajoittaa oikeudenkäyntiin, vaan sitä tulisi olla saatavilla myös kaikissa muissa nuoriso-oikeusprosessin vaiheissa. Lisäksi on tärkeää, että tulkki on koulutettu työskentelemään lasten parissa, koska lapset voivat käyttää ja ymmärtää äidinkieltään eri tavoin kuin aikuiset. Tähän liittyvä tiedon ja/tai kokemuksen puute voi estää lasta ymmärtämästä täydellisesti esitettyjä kysymyksiä ja haitata oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja tehokkaaseen osallistumiseen. Sanalla "jos" alkava ehto – "jos hän ei ymmärrä tai puhu kieltä, jolla asiaa käsitellään" – tarkoittaa, että esimerkiksi ulkomaalaistaustaiselle tai etnistä alkuperää olevalle lapselle, joka äidinkieltään lisäksi ymmärtää ja puhuu virallista kieltä, ei tarvitse antaa maksutonta tulkin apua.

63. Komitea haluaa myös kiinnittää sopimusvaltioiden huomion lapsiin, joilla on puhe- tai muu vamma. Yleissopimuksen 40 artiklan 2 kohdan vi alakohdan hengen ja vammaisille lapsille 23 artiklassa määrättyjen erityisten suojelutoimenpiteiden mukaisesti komitea suosittelee sopimusvaltioita varmistamaan, että puhe- tai muusta vammasta kärsiville lapsille tarjotaan pätevien ammattilaisten riittävää ja tehokasta apua esimerkiksi viittomakielellä, jos lapset joutuvat nuoriso-oikeusprosessiin (katso myös lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 9 vammaisten lasten oikeuksista).

Yksityisyyden täydellinen kunnioittaminen (16 artikla ja 40 artiklan 2 kohdan b alakohdan vii alakohta)

64. Lapsen oikeus yksityisyytensä täydelliseen kunnioittamiseen asian käsittelyn kaikissa vaiheissa heijastaa yleissopimuksen 16 artiklassa vahvistettua oikeutta yksityisyydensuojaan. "Asian käsittelyn kaikissa vaiheissa" käsittää kaikki vaiheet aina ensikosketuksesta lainvalvontaviranomaisten kanssa (esimerkiksi tieto- ja henkilötietopyyntö) toimivaltaisen viranomaisen lopulliseen päätökseen tai vapauttamiseen valvonnasta, tutkintavankeudesta tai vapaudenriistosta. Tässä nimenomaisessa yhteydessä tavoitteena on välttää haittaa, jota aiheutuu aiheettomasta julkisuudesta tai leimaamisesta. Mitään sellaisia tietoja ei saa julkistaa, joiden perusteella lapsirikollinen voidaan tunnistaa, koska tämä johtaa leimaamiseen ja voi vaikuttaa lapsen mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työpaikka tai asunto tai turvallisuuteen. Näin ollen viranomaisen tulisi suhtautua hyvin pidättyväisesti lehdistötiedotteiden antamiseen rikoksista, joihin lasten väitetään syyllistyneen, ja rajoittaa tiedotteet vain hyvin poikkeuksellisiin tapauksiin. Niiden on ryhdyttävä toimenpiteisiin varmistaa, ettei lapsia voida tunnistaa tällaisten lehdistötiedotteiden perusteella. Toimittajille, jotka loukkaavat lakia rikkoneen lapsen oikeutta yksityisyyteen, tulisi määrätä kurinpitotoimia ja tarvittaessa (esimerkiksi teon uusimisen yhteydessä) rikosoikeudellisia seuraamuksia.

65. Lapsen yksityisyyden suojelemiseksi useimmissa sopimusvaltioissa on käytössä sääntö, jonka mukaan rikoslain rikkomisesta syytettyjen lasten oikeus- ja muut käsittelyt tulisi käydä suljetuin ovin. Tästä säännöstä on kuitenkin toisinaan mahdollista poiketa. Kyseinen sääntö sallii sellaisten asiantuntijoiden ja muiden ammattilaisten läsnäolon, joilla on tuomioistuimen erityislupa. Nuoriso-oikeuden julkisten käsittelyjen tulisi olla mahdollisia ainoastaan tarkoin määritellyissä tapauksissa ja tuomioistuimen kirjallisella päätöksellä. Lapsen pitäisi voida valittaa tällaisesta päätöksestä.

66. Komitea suosittelee, että kaikki sopimusvaltiot ottaisivat käyttöön säännön, jonka mukaan lakia rikkoneen lapsen tuomioistuin- ja muut käsittelyt on käytävä suljetuin ovin. Poikkeusten tähän sääntöön tulisi olla hyvin rajallisia ja selkeästi laissa määriteltyjä. Päätös/tuomio tulisi ilmoittaa julkisesti tuomioistuimen istunnossa siten, ettei lapsen henkilöllisyys paljastu. Oikeus yksityisyyteen (16 artikla) edellyttää, että kaikki ammattilaiset, jotka osallistuvat tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen toteuttamien toimenpiteiden täytäntöönpanoon, pitävät kaikessa yhteydenpidossään ulkopuolisten kanssa salassa kaikki tiedot, jotka voivat johtaa lapsen tunnistamiseen. Oikeus yksityisyyteen tarkoittaa myös sitä, että lapsirikollisten tiedot olisi pidettävä ehdottoman luottamuksellisina ja salassa kolmansilta osapuolilta lukuun ottamatta niitä, jotka suoraan osallistuvat tapauksen tutkintaan, tuomitsemiseen ja ratkaisemiseen. Jotta välttyttäisiin leimaamiselta ja/tai ennakkokäsityksiltä, lapsirikollisten tietoja ei tulisi käyttää aikuisille tarkoitetuissa menettelyissä samaa rikosentekijää koskevissa myöhemmissä tapauksissa (katso Beijingin säännöt, säännöt 21.1 ja 21.2) tai tulevaisuudessa annettavien tuomioiden ankaroittamiseen.

67. Komitea suosittelee myös, että sopimusvaltiot ottaisivat käyttöön sääntöjä, jotka mahdollistaisivat rikokseen syyllistyneen lapsen nimen automaattisen poistamisen rikosrekisteristä, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Tiettyjen rajoitettujen vakavien rikosten osalta poistamisen tulisi olla mahdollista lapsen pyynnöstä ja tarvittaessa tietyn edellytyksin (esimerkiksi lapsi ei ole syyllistynyt rikokseen kahden vuoden aikana edellisestä tuomiosta).

E. Toimenpiteet (katso myös edellä luku IV, osa B)**Oikeudenkäyntiä edeltävät vaihtoehdot**

68. Päätös muodollisen rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisesta ei välttämättä tarkoita sitä, että menettely on saatettava päätökseen lapseen kohdistuvalla muodollisella tuomioistuimen tuomiolla. Komitea haluaa edellä osassa B tehtyjen havaintojen mukaisesti painottaa, että toimivaltaisten viranomaisien, jotka useimmissa valtioissa ovat yleisen syyttäjän virastoja, tulisi jatkuvasti etsiä vaihtoehtoja tuomioistuinten tuomioille. Toisin sanoen sopimusvaltioiden tulisi jatkaa pyrkimyksiä saattaa tapaukset asianmukaisesti päätökseen tarjoamalla edellä osassa B mainittujen toimenpiteiden kaltaisia toimenpiteitä. Nämä syyttäjän tarjoamat toimenpiteet voivat olla luonteeltaan ja kestoaltaan haasteellisempia, ja lapsi voi tällöin tarvita oikeusapua tai muuta asianmukaista apua. Tällainen toimenpide tulisi esittää lapselle rikosoikeudellisen/nuoriso-oikeudellisen menettelyn keskeyttämiskeinona, eli jos toimenpide toteutetaan tyydyttävällä tavalla, menettely lopetetaan kokonaan.

69. Syyttäjän tarjotessa tällaisia vaihtoehtoja tuomioistuimen tuomiolle lapsen ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa tulisi kunnioittaa täydellisesti. Tältä osin komitea viittaa edellä kohdassa 27 mainittuihin suosituksiin, jotka soveltuvat myös tähän tapaukseen.

Nuorisotuomioistuimen/tuomarin ratkaisut

70. Täysin yleissopimuksen 40 artiklan mukaisesti (katso edellä luku IV, osa D) toteutetun puolueettoman ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin jälkeen tehdään päätös toimenpiteistä, joita tulisi määrätä lapselle, jonka todetaan syyllistyneen väitettyyn rikokseen (väitettyihin rikoksiin). Lainsäädännön on tarjottava tuomioistuimelle/tuomarille tai muulle toimivaltaiselle, riippumattomalle ja puolueettomalle viranomaiselle tai oikeudelliselle elimelle laaja valikoima laitoshoidon ja vapaudenriiston mahdollisia vaihtoehtoja, joita on lueteltu esimerkinomaisesti yleissopimuksen 40 artiklan 4 kohdassa, jotta voidaan varmistaa, että vapaudenriistoon turvaututaan vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona (yleissopimuksen 37 artiklan b kohta).

71. Komitea haluaa painottaa, että rikokseen puuttumisen tulisi aina olla suhteutettu olosuhteiden ja rikoksen vakavuuden lisäksi lapsen ikään, alentuneeseen syyntakeisuuteen, olosuhteisiin ja tarpeisiin sekä yhteiskunnan erilaisiin, etenkin pitkän aikavälin tarpeisiin. Pelkästään rankaiseva lähestymistapa ei vastaa yleissopimuksen 40 artiklan 1 kohdassa esitettyjä nuoriso-oikeuden pääperiaatteita (katso edellä kohdat 5–14). Komitea toistaa, että ruumiillinen kuritus rangaistusmuotona loukkaa näitä periaatteita ja 37 artiklaa, joka kieltää kaikki kidutuksen, julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rankaisemisen muodot (katso myös komitean yleiskommentti nro 8 (2006) lapsen oikeudesta tulla suojelluksi ruumiilliselta kuritukselta ja muilta julmilta tai halventavilta rankaisumuodoilta). Lasten tekemissä vakavissa rikoksissa voidaan harkita toimenpiteitä, jotka ovat suhteessa rikosentekijän olosuhteisiin ja rikoksen vakavuuteen. Tällöin voidaan ottaa huomioon myös yleiseen turvallisuuteen ja seuraamuksiin liittyvät tarpeet. Lasten tapauksessa lapsen hyvinvoinnin ja edun turvaamistarpeen ja hänen sopeutumisen edistämistarpeen on aina mentävä tällaisten näkökohtien edelle.

72. Komitea huomauttaa, että jos rangaistus on yhteydessä lapsen ikään ja lapsen iästä on ristiiriitaisia, puutteellisia tai epäluotettavia todisteita, lapsella on oikeus asian ratkaisemiseen hänen edukseen (katso myös edellä kohdat 35 ja 39).

73. Vapaudenriiston/laitoshoidon vaihtoehtoina sovellettavien toimenpiteiden käytöstä ja täytäntöönpanosta on laajasti kokemusta. Sopimusvaltioiden tulisi hyödyntää tätä kokemusta sekä kehittää ja ottaa käyttöön näitä vaihtoehtoja mukauttaen niitä omaan kulttuuriinsa ja perinteeseensä. Sanomattakin on selvää, että pakkotyöhön, kidutukseen tai epäinhimilliseen ja halventavaan kohteluun johtavat toimenpiteet on ehdottomasti kiellettävä ja tällaisista laittomista käytännöistä vastuussa olevat tahot olisi saatettava oikeuden eteen.

74. Näiden yleisten huomioiden jälkeen komitea haluaa kiinnittää huomiota yleissopimuksen 37 artiklan a kohdan nojalla kiellettyihin toimenpiteisiin ja vapaudenriistoon.

Kuolemanrangaistuksen kieltö

75. Yleissopimuksen 37 artiklan a kohdassa vahvistetaan kansainvälisesti hyväksytty normi (katso esimerkiksi KP-sopimuksen 6 artiklan 5 kohta), jonka mukaan kuolemanrangaistusta ei voida määrätä rikoksesta, johon syyllistynyt henkilö oli tekohetkellä alle 18-vuotias. Vaikka sopimusteksti on selkeä, edelleen on olemassa sopimusvaltioita, jotka olettavat tämän säännön kieltävän ainoastaan alle 18-vuotiaiden henkilöiden teloittamisen. Tämän säännön mukaan selkeänä ja ratkaisevana perusteena on ikä rikoksen tekohetkellä. Näin ollen kuolemanrangaistusta ei voida määrätä rikoksesta, johon on syyllistynyt alle 18-vuotias henkilö riippumatta siitä, minkä ikäinen hän on tuomioistuinkäsittelyn, tuomitsemisen tai seuraamusten täytäntöönpanon aikana.

76. Komitea suosittelee, että ne muutamat sopimusvaltiot, jotka eivät vielä ole poistaneet kuolemanrangaistusta, poistaisivat sen kaikista rikoksista, joihin on syyllistynyt alle 18-vuotias henkilö, ja keskeyttäisivät kaikkien tällaisten henkilöiden kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon siihen asti, kunnes tarvittavat lainsäädäntötoimenpiteet kuolemanrangaistuksen poistamiseksi lapsilta on toteutettu täysimääräisesti. Määrätyt kuolemanrangaistukset tulisi muuttaa seuraamuksiksi, jotka ovat täysin yleissopimuksen mukaisia.

Ilman armahdusmahdollisuutta olevan elinkautisen tuomion kieltö

77. Ketään lasta, joka rikokseen syyllistyessään oli alle 18-vuotias, ei pitäisi tuomita elinkautiseen rangaistukseen ilman vapauttamis- tai armahdusmahdollisuutta. Kaikkiin lapsille määrättäviin tuomioihin on sisällyttävä realistinen vapauttamismahdollisuus, jota olisi harkittava säännöllisesti. Tältä osin komitea viittaa yleissopimuksen 25 artiklaan, jossa määrätään kaikkien sellaisten lasten oikeudesta ajoittaiseen hoitoon ja sijoitukseen liittyvien olosuhteiden tarkistamiseen, jotka on sijoitettu heidän huoltoonsa järjestämiseksi, heidän suojelemisekseen tai heidän hoitoaan varten. Komitea muistuttaa niitä sopimusvaltioita, jotka tuomitsevat lapsia elinkautisiin rangaistuksiin, joihin liittyy vapauttamis- tai armahdusmahdollisuus, että näiden seuraamusten on oltava täysin yleissopimuksen 40 artiklan 1 kohdassa vahvistettujen nuoriso-oikeuden tavoitteiden mukaisia ja edistettävä niiden toteutumista. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tällaiseen rangaistukseen tuomitun lapsen tulisi saada koulutusta, hoitoa ja huoltoa, joilla tuetaan hänen vapauttamistaan, sopeutumistaan ja kykyään omaksua rakentava rooli yhteiskunnassa. Lapsen kehitystä ja edistystä on myös arvioitava säännöllisesti, jotta voidaan päättää hänen mahdollisesta vapauttamisestaan. Kun otetaan huomioon todennäköisyys siitä, että lapsen elinkautinen tuomio tekee vapauttamismahdollisuudesta huolimatta nuoriso-oikeuden tavoitteiden saavuttamisesta hyvin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, komitea suosittelee voimakkaasti, että sopimusvaltiot poistaisivat kaikenlaiset elinkautiset tuomiot rikoksista, joihin ovat syyllistyneet alle 18-vuotiaat henkilöt.

F. Vapaudenriisto, mukaan lukien tutkintavankeus ja oikeudenkäynnin jälkeinen vangitseminen

78. Yleissopimuksen 37 artikla sisältää vapaudenriiston käytön pääperiaatteet, jokaisen vapaudenriiston kohteeksi joutuneen lapsen menettelylliset oikeudet ja vapaudenriiston kohteeksi joutuneiden lasten kohtelua ja olosuhteita koskevat määräykset.

Perusperiaatteet

79. Vapaudenriiston käytön pääperiaatteet ovat seuraavat: a) lapsen pidättämisessä, muussa vapaudenriistossa ja vangitsemisessä tulee noudattaa lakia, ja näihin toimiin on turvauduttava vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona; ja b) lapselta ei saa riistää hänen vapauttaan laittomasti tai mielivaltaisesti.

80. Komitea panee huolestuneena merkille, että monissa maissa lapset viruvat tutkintavankeudessa kuukausia tai jopa vuosia, mikä muodostaa yleissopimuksen 37 artiklan b kohdan vakavan loukkauksen. Tarjolla on oltava valikoima tosiasiallisia vaihtoehtoja (katso edellä luku IV, osa B), jotta sopimusvaltiot voivat toteuttaa yleissopimuksen 37 artiklan b kohdan mukaisen velvollisuutensa turvautua vapaudenriistoon vasta viimeisenä keinona. Näiden vaihtoehtojen käyttö pitää suunnitella huolellisesti, jotta myös tutkintavankeuden käyttöä voidaan vähentää eikä sen sijaan laajenneta seuraamusten piiriin joutuvien lasten ryhmää. Sopimusvaltioiden tulisi lisäksi ryhtyä asianmukaisiin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin vähentääkseen tutkintavankeuden käyttöä. Tutkintavankeuden käyttö rangaistuksena loukkaa syyttömyys-olettamaa. Laissa tulisi esittää selkeät edellytykset sen määrittämiseksi, sijoitetaanko lapsi tutkintavankeuteen tai pidetäänkö häntä tutkintavankeudessa, jotta voidaan etenkin varmistaa hänen paikalletulonsa tuomioistuinkäsittelyyn, ja sen määrittämiseksi, onko hänestä välitöntä vaaraa itselleen tai muille. Tutkintavankeuden kestoa tulisi rajoittaa lailla, ja tutkintavankeutta tulisi arvioida säännöllisesti.

81. Komitea suosittelee sopimusvaltioita varmistamaan, että lapsi voidaan vapauttaa tutkintavankeudesta mahdollisimman pian ja tarvittaessa tietyin edellytyksin. Tutkintavankeutta, mukaan lukien sen kestoa, koskevat päätökset tulisi tehdä toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen tai oikeudellisen elimen toimesta, ja lapselle tulisi tarjota oikeusapua tai muuta asianmukaista apua.

Menettelylliset oikeudet (37 artiklan d kohta)

82. Vapaudenriiston kohteeksi joutuneella lapsella on oikeus pikaiseen oikeus- ja muuhun apuun samoin kuin oikeus kiistää vapaudenriiston laillisuus tuomioistuimessa tai muun toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen edessä sekä oikeus saada pikainen päätös missä tahansa tällaisessa asiassa.

83. Jokainen pidätetty ja vapaudenriiston kohteeksi joutunut lapsi tulisi saattaa toimivaltaisen viranomaisen eteen, joka tutkii vapaudenriiston (jatkamisen) laillisuuden 24 tunnin kuluessa. Komitea suosittelee sopimusvaltioita myös varmistamaan tiukoilla säännöksillä sen, että tutkintavankeuden laillisuutta arvioidaan säännöllisesti, mielellään joka toinen viikko. Jos lapsen ehdollinen vapauttaminen esimerkiksi vaihtoehtoisia toimenpiteitä soveltamalla ei ole mahdollista, lapsi pitäisi asettaa virallisesti syyteeseen väitetyistä rikoksista ja saattaa tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen tai oikeudellisen elimen eteen viimeistään 30 päivän kuluessa tutkintavankeuden alkamisesta. Komitea, joka on tietoinen käytännöstä lykätä tuomioistuinkäsittelyä, usein jopa useammin kuin kerran, kehottaa sopimusvaltioita ottamaan käyttöön tarvittavat säännökset sen varmistamiseksi, että tuomioistuini, nuorisotuomioistuimen tuomari tai muu toimivaltainen elin tekee lopullisen päätöksen syyteistä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa niiden esittämisestä.

84. Oikeuteen kiistää vapaudenriiston laillisuus kuuluu muutoksenhakuoikeuden lisäksi oikeus päästä tuomioistuimeen tai muun toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen tai oikeudellisen elimen eteen tapauksissa, joissa vapaudenriisto perustuu hallintopäätökseen (jonka on tehnyt esimerkiksi poliisi, syyttäjä tai muu toimivaltainen viranomainen). Oikeus pikaiseen päätökseen merkitsee sitä, että päätös on annettava mahdollisimman pian, esimerkiksi viimeistään kahden viikon kuluessa vapaudenriiston kiistämisestä.

Kohtelu ja olosuhteet (37 artiklan c kohta)

85. Jokainen vapaudenriiston kohteeksi joutunut lapsi on pidettävä erillään aikuisista. Vapaudenriiston kohteeksi joutunutta lasta ei saa sijoittaa aikuisille tarkoitettuun vankilaan tai muuhun laitokseen. Olemassa on runsaasti todisteita siitä, että lasten sijoittaminen aikuisille tarkoitettuihin vankiloihin vaarantaa heidän perusturvallisuutensa, hyvinvointinsa, mahdollisuutensa pysyä tulevaisuudessa erossa rikoksista ja sopeutumismahdollisuutensa. Lasten eristämiseen aikuisista sallittua poikkeusta, joka sisältyy yleissopimuksen 37 artiklan c kohtaan ("paitsi silloin kun katsotaan olevan lapsen edun mukaista menetellä toisin"), tulisi tulkita suppeasti; lapsen etu ei tarkoita sopimusvaltioiden etua. Sopimusvaltioiden tulisi perustaa vapaudenriiston kohteeksi joutuneille lapsille erilliset laitokset, joissa on erillinen, lapset huomioon ottava henkilöstö ja joissa sovelletaan lapsikeskeisiä toimintatapoja ja käytäntöjä.

86. Tämä sääntö ei tarkoita sitä, että lapsille tarkoitettuun laitokseen sijoitettu lapsi täytyisi siirtää aikuisille tarkoitettuun laitokseen välittömästi hänen täyttäessään 18 vuotta. Hänen tulisi voida jäädä edelleen lapsille tarkoitettuun laitokseen, jos tämä on hänen etunsa mukaista eikä ole muiden laitoksessa olevien nuorempien lasten edun vastaista.

87. Jokaisella vapaudenriiston kohteeksi joutuneella lapsella on oikeus pitää yhteyttä perheensä kirjeitse ja vierailukäynnein. Vierailukäyntien helpottamiseksi lapsi tulisi sijoittaa mahdollisimman lähellä hänen perheensä asuinpaikkaa sijaitsevaan laitokseen. Laissa tulisi selkeästi määritellä poikkeukselliset olosuhteet, joissa tätä yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, eikä asiaa pitäisi jättää toimivaltaisten viranomaisten harkintavaltaan.

88. Komitea kiinnittää sopimusvaltioiden huomion yleiskokouksen 14. joulukuuta 1990 annetulla päätöslauselmalla nro 45/113 hyväksytyihin Yhdistyneiden kansakuntien sääntöihin vapautensa menettäneiden nuorten suojelemiseksi. Komitea kehottaa sopimusvaltioita täytäntöönpanemaan nämä säännöt täysimääräisesti ja ottamaan samalla olennaisin osin huomioon vankien kohtelun minimitasoa koskevat säännöt (katso myös Beijingin sääntöjen sääntö 9). Tältä osin komitea suosittelee, että sopimusvaltiot sisällyttäisivät nämä säännöt kansallisiin lakeihinsa ja määräyksiinsä ja saattaisivat ne kansallisilla tai alueellisilla kielillä kaikkien ammattilaisten, kansalaisjärjestöjen ja nuoriso-oikeuden soveltamiseen osallistuvien vapaaehtoistoimijoiden tietoon.

89. Komitea haluaa painottaa, että muun muassa seuraavia periaatteita ja sääntöjä on noudatettava kaikissa vapaudenriistotapauksissa:

- Lapsille tulisi tarjota sellainen fyysinen ympäristö ja asumisolot, jotka vastaavat laitossijoituksen kuntoutustavoitteita. Lisäksi tulisi ottaa asianmukaisesti huomioon lasten yksityisyyden ja aistiärsykkeiden tarve, mahdollisuudet kanssakäymiseen ikätovereidensä kanssa ja mahdollisuudet osallistua urheiluun, liikuntaan, taide- ja vapaa-ajantoimintoihin;
- Jokaisella oppivelvollisuusikäisellä lapsella on oikeus hänen tarpeisiinsa ja kykyihinsä soveltuvaan koulutukseen, joka on suunniteltu valmistamaan häntä yhteiskuntaan paluuseen. Lisäksi jokaisen lapsen tulisi tarvittaessa saada ammatillista koulutusta, joka todennäköisesti valmentaa häntä tulevaan työelämään;

- Jokaisella lapsella on oikeus lääkärintarkastukseen, kun hänet otetaan pidätys/rangaistuslaitokseen ja hänen on saatava riittävää lääketieteellistä hoitoa koko laitoksessa olonsa ajan. Yhteisön terveydenhuoltopalvelujen tulisi mahdollisuuksien mukaan vastata tällaisen hoidon tarjoamisesta;
- Laitoksen henkilökunnan tulisi tukea ja edistää lapsen säännöllisiä yhteyksiä laajempaan yhteisöön, mukaan lukien yhteydenpitoa perheensä, ystäviensä ja muiden henkilöiden tai hyvämaineisten ulkopuolisten järjestöjen edustajien kanssa sekä mahdollisuutta käydä kotonaan ja perheensä luona;
- Rajoittamista tai voimaa voidaan käyttää vain, jos lapsesta aiheutuu välittömän vahingon uhka hänelle itselleen tai muille ja kaikki muut hillitsemiskeinot on käytetty. Lääketieteeseen ja/tai psykologiaan erikoistuneen ammattilaisen tulisi valvoa tiiviisti ja suoraan rajoittamisen tai voiman käyttöä, johon kuuluvat fyysiset, mekaaniset ja lääketieteelliset rajoittamiskeinot. Näitä ei saa koskaan käyttää rangaistuskeinoina. Laitoksen henkilöstön tulisi saada koulutusta sovellettavista määräyksistä, ja henkilöstön jäseniä, jotka rajoittamista tai voimaa käyttäessään rikkovat sääntöjä ja määräyksiä, tulisi rangaista asianmukaisesti;
- Kaikissa kurinpitotoimenpiteissä on kunnioitettava nuorten synnynnäistä ihmisarvoa ja laitoshoidon perimmäisiä tavoitteita. Yleissopimuksen 37 artiklan vastaisten kurinpitotoimenpiteiden on oltava ehdottomasti kiellettyjä, mukaan lukien ruumiillinen kuritus, sijoittaminen pimeään selliin, sulkeminen eristyksiin ja kaikki muut rangaistukset, jotka voivat vaarantaa kyseisen lapsen ruumiillisen tai henkisen terveyden tai hyvinvoinnin;
- Jokaisella lapsella tulisi olla oikeus esittää ilman sensuuria pyyntöjä tai valituksia hoidon sisällöstä keskushallinnolle, oikeudelliselle viranomaiselle tai muulle asianmukaiselle riippumattomalle viranomaiselle ja oikeus saada viipymättä tieto vastauksesta. Lapset tarvitsevat myös tietoa näistä mekanismeista, ja niiden on oltava helposti käytettävissä;
- Riippumattomille ja päteville tarkastajille tulisi antaa valtuudet suorittaa säännöllisiä tarkastuksia ja tehdä omasta aloitteestaan tarkastuksia ilman ennakoilmoitusta. Tarkastajien tulisi erityisesti painottaa luottamuksellisessa ympäristössä käytäviä keskusteluja laitoksissa olevien lasten kanssa.

V NUORISO-OIKEUDEN ORGANISAATIO

90. Edellä olevissa kohdissa tarkennettujen periaatteiden ja oikeuksien täysimääräisen toteutumisen varmistamiseksi on tarpeen perustaa tehokas nuoriso-oikeuden organisaatio ja kattava nuoriso-oikeusjärjestelmä. Kuten yleissopimuksen 40 artiklan 3 kohdassa todetaan, sopimusvaltiot pyrkivät edistämään sellaisten lakien säätämistä, menettelytapojen ja viranomaisten asettamista ja laitosten perustamista, jotka soveltuvat erityisesti rikoslakia rikkoneille lapsille.

91. Tässä yleiskommentissa on esitetty perussäännökset, joiden tulee sisältyä näihin lakeihin ja menettelytapoihin. Muut säännökset on jätetty sopimusvaltioiden harkittaviksi. Tämä koskee myös näiden lakien ja menettelytapojen muotoa. Niistä voidaan säätää yleisen rikos- ja prosessioikeuden erityisissä luvuissa, tai ne voidaan koota yhteen erilliseksi nuoriso-oikeutta koskevaksi säädökseksi tai laiksi.

92. Kattava nuoriso-oikeusjärjestelmä edellyttää lisäksi erityisyksikköjen perustamista poliisivoimien, oikeuslaitoksen, tuomioistuinjärjestelmän ja syyttäjänviraston yhteyteen sekä erikoistuneita puolustusasianajajia tai muita edustajia, jotka tarjoavat lapselle oikeusapua tai muuta asianmukaista apua.

93. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot perustaisivat nuorisotuomioistuimia, jotka ovat joko erillisiä yksiköitä tai olemassa olevien alueellisten tuomioistuinten / käräjäoikeuksien yhteydessä. Jos tämä ei käytännön syistä ole välittömästi mahdollista, sopimusvaltioiden tulisi nimittää tuomareita tai rauhan-tuomareita, jotka ovat erikoistuneet käsittelemään nuoriso-oikeustapauksia.

94. Lisäksi tulisi luoda erikoistuneita palveluja, kuten ehdonalais-, neuvonta- tai valvontapalveluja, sekä perustaa erikoistuneita laitoksia, kuten päiväkeskuksia, ja tarvittaessa asuntolahoitoa lapsirikollisille tarjoavia laitoksia. Tällaisessa nuoriso-oikeusjärjestelmässä tulisi jatkuvasti edistää tehokasta toimintojen koordinoitua kaikkien erikoisyksiköiden, -palvelujen ja -laitosten välillä.

95. Monien sopimusvaltioiden raporteista käy selvästi ilmi, että kansalaisjärjestöillä voi olla ja on merkittävä rooli nuorisirikollisuuden ehkäisemisen lisäksi nuoriso-oikeuden soveltamisessa. Tästä syystä komitea suosittelee, että sopimusvaltiot pyrkisivät ottamaan nämä järjestöt aktiivisesti mukaan niiden kattavan nuoriso-oikeuspolitiikan laatimiseen ja täytäntöönpanoon sekä tarjoamaan niille tähän osallistumiseen tarvittavat voimavarat.

VI TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN JA KOULUTUS

96. Rikoksiin syyllistyvät lapset joutuvat usein kielteisen julkisuuden kohteeksi tiedotusvälineissä, mikä myötävaikuttaa syrjivien ja negatiivisten stereotyyppien syntyyn näistä lapsista ja yleisesti lapsista. Lapsirikollisten esittäminen kielteisessä valossa tai kriminalisointi perustuu usein nuorisirikollisuuden syiden vääristelyyn ja/tai niihin liittyviin väärinkäsityksiin ja johtaa yleensä vaatimuksiin tiukemman lähestymistavan soveltamisesta (esimerkiksi nollatoleranssi, "kolme rikettä ja ankara rangaistus" - lähestymistapa, pakkotuomiot, oikeudenkäynnit aikuisille tarkoitetuissa tuomioistuimissa ja muut ensisijaisesti rankaisevat toimenpiteet). Jotta voitaisiin luoda myönteinen ympäristö, jossa ymmärretään paremmin nuorisirikollisuuden perimmäisiä syitä, ja laatia oikeusperustainen lähestymistapa tähän yhteiskunnalliseen ongelmaan, sopimusvaltioiden tulisi toteuttaa, edistää ja/tai tukea koulutus- ja muita kampanjoita tietoisuuden lisäämiseksi tarpeesta ja velvollisuudesta kohdella lapsia, joiden väitetään rikkoneen rikoslakia, yleissopimuksen hengen ja sanamuodon mukaisesti. Tältä osin sopimusvaltioiden tulisi edistää parlamentin jäsenten, kansalaisjärjestöjen ja tiedotusvälineiden aktiivista ja myönteistä osallistumista ja tukea niiden pyrkimyksiä parantaa ymmärrystä oikeusperustaisesta lähestymistavasta rikoslakia rikkoneisiin tai rikkoviin lapsiin. On erittäin tärkeää, että lapset ja etenkin ne lapset, joilla on kokemusta nuoriso-oikeusjärjestelmästä, otetaan mukaan näihin tietoisuuden lisäämistoimiin.

97. Nuoriso-oikeuden laadun kannalta on oleellista, että kaikki ammattilaiset, jotka osallistuvat muun muassa lainvalvontaan ja oikeuslaitoksen toimintaan, saavat asianmukaista koulutusta yleissopimuksen määräysten sisällöstä ja merkityksestä yleisellä tasolla ja erityisesti niistä määräyksistä, jotka liittyvät suoraan heidän päivittäisiin käytäntöihinsä. Koulutusta tulisi järjestää systemaattisesti ja jatkuvasti, eikä sitä saisi rajata pelkästään tietoon asiaankuuluvista kansallisen ja kansainvälisen lainsäädännön säännöksistä. Siihen tulisi sisältyä tietoa muun muassa nuorisirikollisuuden yhteiskunnallisista ja muista syistä, lasten kehityksen psykologisista ja muista näkökohdista, joissa kiinnitetään erityistä huomiota tyttöihin ja vähemmistöihin tai alkuperäiskansoihin kuuluviin lapsiin, nuorisokulttuurista ja nuorten maailmassa vallitsevista suuntauksista, ryhmätoiminnan dynamiikasta ja käytössä olevista toimenpiteistä, etenkin muista kuin oikeudellisista toimenpiteistä, joilla puututaan rikoslakia rikkoneisiin lapsiin (katso edellä luku IV, osa B).

VII Tiedonkeruu, arviointi ja tutkimus

98. Komitea on syvästi huolissaan siitä, ettei olemassa ole edes perustietoja tai eriteltyjä tietoja muun muassa lasten tekemien rikosten määrästä ja luonteesta, tutkintavankeuden käytöstä ja keskimääräisestä kestosta, muiden kuin oikeudellisten toimenpiteiden (diversion) kohteena olevien lasten määrästä, tuomittujen lasten määrästä ja heille määrättyjen seuraamusten luonteesta. Komitea kehottaa sopimusvaltioita systemaattisesti keräämään eriteltyjä tietoja, jotka tarjoavat oleellista tietoa nuoriso-oikeuteen liittyvistä käytännöistä ja ovat tarpeen sellaisten politiikkojen ja ohjelmien laatimiseksi, täytäntöönpanemiseksi ja arvioimiseksi, joilla pyritään ehkäisemään nuorisirikollisuutta ja puuttumaan siihen tehokkaasti täysin yleissopimuksen periaatteiden ja määräysten mukaisesti.

99. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot arvioisivat säännöllisesti nuoriso-oikeuteen liittyviä käytäntöjään ja etenkin toteutettujen toimenpiteiden tehokkuutta, mukaan lukien syrjintään, sopeutumiseen ja rikoksenuusijoihin liittyvien toimenpiteiden tehokkuutta. Arvioinnin tulisi mielellään olla riippumattomien akateemisten instituutioiden vastuulla. Merkittäviä onnistumisia ja ongelmakohtia saadaan selville tutkimalla esimerkiksi nuoriso-oikeudessa ilmeneviä, mahdollisesti syrjintään johtavia eroja ja nuorisoriikollisuuden alalla tapahtunutta kehitystä, kuten tehokkaita diversio-ohjelmia tai uusia nuorisoriikollisuuden toimintamuotoja. On tärkeää, että lapset ja etenkin sellaiset lapset, jotka ovat olleet tekemisissä nuoriso-oikeusjärjestelmän kanssa, otetaan mukaan tähän arviointiin ja tutkimukseen. Näiden lasten yksityisyyttä ja heidän yhteistyönsä luottamuksellisuutta tulisi kunnioittaa ja suojella täydellisesti. Tältä osin komitea kehottaa sopimusvaltioita tutustumaan olemassa oleviin kansainvälisiin suuntaviivoihin lasten osallistumisesta tutkimukseen.
